

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Bydgoszcz, dnia 16 września 2021 r.

Poz. 4531

UCHWAŁA NR XXXVII.237.2021 RADY GMINY GOLUB-DOBRZYŃ

z dnia 26 sierpnia 2021 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Golub-Dobrzyń na lata 2021-2024

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r., poz. 1372) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r., poz. 710) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Golub-Dobrzyń na lata 2021-2024, w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Golub-Dobrzyń.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Kujawsko-Pomorskiego.

Przewodniczący Rady Gminy
Golub-Dobrzyń

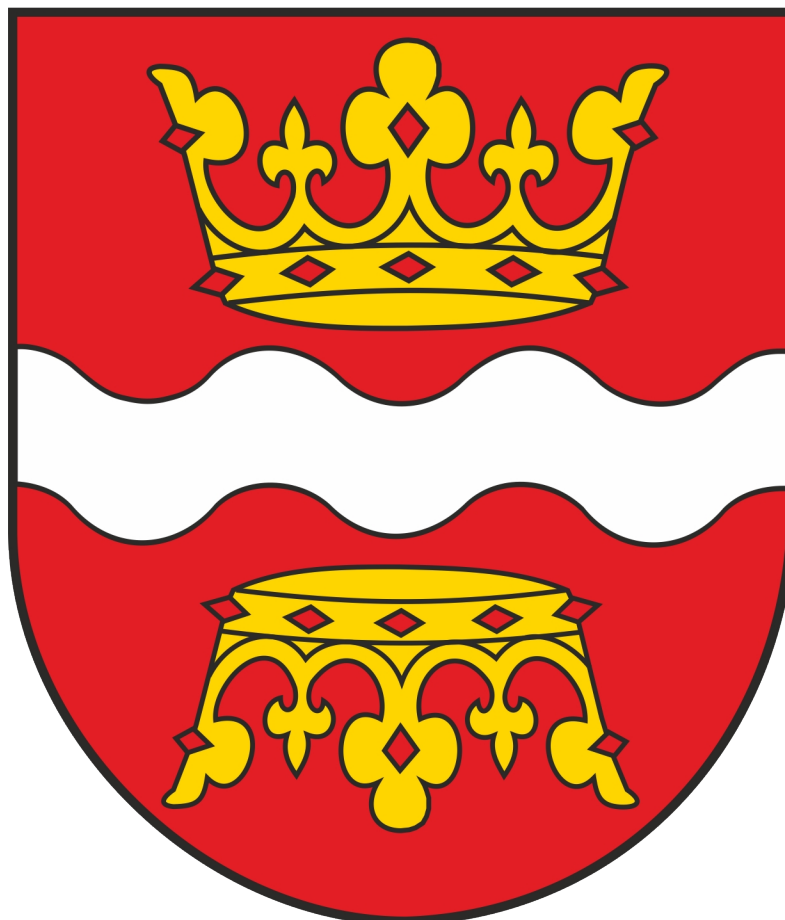
Artur Kaszyński

Załącznik do uchwały Nr XXXVII.237.2021

Rady Gminy Golub-Dobrzyń

z dnia 26 sierpnia 2021 r.

**GMINN
Y
PROGR
AM
OPIEKI**

**NAD ZABYTKAMI
NA LATA 2021-2024
DLA GMINY GOLUB-DOBRZYŃ**

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ
4. FORMY OCHRONY PRAWNEJ ZABYTKÓW
5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO
6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY
7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT
8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI
12. MISJA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY GOLUB-DOBRZYŃ

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Golub-Dobrzyń na lata 2021 – 2024” jest ukierunkowanie polityki Samorządu Gminnego, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania

oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Gminy, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

Ochrona zabytków, dawnych materialnych i niematerialnych dóbr kultury jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. w myśl art. 5 Konstytucji RP „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego (...). Istotnym elementem tego dziedzictwa są zabytki, które w swych niematerialnych wartościach są dobrem wspólnym. Art. 82 Konstytucji wskazuje, iż „obowiązkiem Obywatela (...) jest troska o dobro wspólne”, z kolei art. 6 Konstytucji stanowi, że „...Rzeczpospolita Polska, stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury (...)”.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2020, poz. 282, 782, 1378)

Obowiązująca ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 3, użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- 2) zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt. 1;
- 3) zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt. 1;
- 4) zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- 5) instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;
- 6) prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;
- 7) prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części oraz dokumentowanie tych działań;
- 8) roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;
- 9) badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;
- 10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie,

udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;

- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy - postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Zgodnie z art. 89 organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

W art. 4 zapisano, iż ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Art. 5 wskazuje, iż opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;

- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ponadto, w art. 6, ustawa definiuje m.in. podstawowe pojęcia z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami oraz przedmiot, zakres, formy i sposób ich ochrony. W art. 7 określa także formy i sposób ochrony zabytków.

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Szczegółowo określone obowiązki samorządu w stosunku do obiektów zabytkowych objętych ochroną, których samorząd jest właścicielem lub posiadaczem zawarte są w następujących artykułach: 5, 25, 26, 28, 30, 31, 36, 71, 72.

Na mocy art. 21 ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Art. 22 ust. 4 stwierdza, iż „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.”. W ust. 5 tego artykułu zapisano, iż w gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Jak wspomniano art. 87 ustawy określa obowiązek samorządu, dotyczący sporządzania i uchwalania gminnego programu opieki nad zabytkami:

- program winien być opracowany na okres 4 lat,
- program służy celom określonym w Ustawie,
- program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- z realizacji programu władze gminy sporządzają co 2 lata sprawozdanie, które przedstawiane jest radzie gminy.

Artykuły 18 i 19 nakazują samorządom uwzględnianie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji planów zagospodarowania przestrzennego.

Dodatkowo należy wskazać odniesienia do zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego, zawarte w następujących aktach prawnych:

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym(Dz. U. z 2020 r. poz. 713, 1378).

– *art. 7 ust. 1 pkt. 9*

„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2020 r. poz. 293, 471, 782, 1086, 1378).

Na mocy ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym musi uwzględnić m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 1. ust. 2, pkt 4). Ustawa określa, iż studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powinno w swej treści zawierać następujące elementy:

- uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 1, pkt 4),
- określenie obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 2, pkt 4).

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego będącym aktem prawa miejscowego ustawa nakazuje obecność następujących elementów:

- obowiązkowe określenie zasad ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego (art. 15, ust. 2, pkt 3),
- obowiązkowe określenie zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15, ust. 2, pkt 4),
- określa się, w zależności od potrzeb, granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15, ust. 3, pkt 6).

Wymagania koncepcji ochrony zabytków uwzględnia się również na szczeblach wojewódzkim i krajowym planowania przestrzennego (art. 39, ust. 3, pkt 2; art. 47, ust. 2, pkt 2). Projekt planu wymaga uzgodnienia z właściwym Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Art. 51. ust. 1. wskazuje, że sprawach ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego decyzje wydają w odniesieniu do:

- 1) inwestycji celu publicznego oznaczeniu krajowym i wojewódzkim - wójt, burmistrz albo prezydent miasta w uzgodnieniu z marszałkiem województwa;
- 2) inwestycji celu publicznego oznaczeniu powiatowym i gminnym - wójt, burmistrz albo prezydent miasta;
- 3) inwestycji celu publicznego na terenach zamkniętych - wojewoda.

Zgodnie z art. 53 ust. 2 pkt.2 powyższe decyzje wydaje się po uzgodnieniu z: wojewódzkim konserwatorem zabytków - w odniesieniu do obszarów i obiektów objętych formami ochrony zabytków, o których mowa w art. 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Art. 64. ust. 1. wskazuje, że przepisy art. 51 ust. 3, art. 52, art. 53 ust. 3-5a i 5d, art. 54, art. 55 i art. 56 (wszystkie związane z zasadami lokalizacji inwestycji celu publicznego) stosuje się odpowiednio do decyzji o warunkach zabudowy.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2020 r. poz. 1333).

W myśl tej ustawy jej przepisy nie naruszają przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2. , ust 2 pkt. 3).

W art. 5, ust. 1 pkt 7 oraz ust. 2 ustawa stwierdza, iż obiekt budowlany należy użytkować w sposób zgodny z jego przeznaczeniem i wymaganiami ochrony środowiska oraz nakazuje projektowanie i budowanie obiektów budowlanych i związanych z nim urządzeń zapewniające ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską.

W przypadku pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w odniesieniu do obiektów budowlanych wpisanych do rejestru zabytków oraz innych obiektów budowlanych usytuowanych na obszarach objętych ochroną konserwatorską możliwe jest złożenie wniosku do właściwego ministra o zgodę na odstąpienie od obowiązujących przepisów techniczno-budowlanych, o których mowa w art. 7 ustawy (art. 9, ust. 3, pkt 4).

Wg art. 30 ust. 2 w stosunku do prac budowlanych przy obiektach oraz obszarach niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, wymagane jest zgłoszenie do właściwego organu. W zgłoszeniu należy określić rodzaj, zakres i sposób wykonywania robót budowlanych oraz termin ich rozpoczęcia. Do zgłoszenia należy dołączyć oświadczenie, o którym mowa w art. 32 ust. 4 pkt. 2, oraz, w zależności od potrzeb, odpowiednie szkice lub rysunki, a także pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami. W razie konieczności uzupełnienia zgłoszenia właściwy organ nakłada, w drodze postanowienia, na zgłaszającego obowiązek uzupełnienia, w określonym terminie, brakujących dokumentów, a w przypadku ich nieuzupełnienia – wnosi sprzeciw, w drodze decyzji. Zgodnie z art. 32 ust. 1:

1. Pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego może być wydane po uprzednim:

- 1) przeprowadzeniu oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko albo oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000, jeżeli jest ona wymagana przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko,
- 2) uzyskaniu przez inwestora, wymaganych przepisami szczególnymi, pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów,
- 3) wyrażeniu zgody przez ministra właściwego do spraw energii – w przypadku budowy lub rozbiórki gazociągu przesyłowego, linii przesyłowej elektroenergetycznej albo rurociągu dalekosiężnego ropy naftowej lub produktów naftowych, a także gazociągu, linii elektroenergetycznej albo rurociągu ropy naftowej lub produktów naftowych dochodzących do granicy Rzeczypospolitej Polskiej.

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków lub na obszarze wpisanym do rejestru zabytków wymaga, przed wydaniem decyzji o pozwoleniu na budowę, uzyskania pozwolenia na prowadzenie tych robót, wydanego przez właściwego

Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (art. 39, ust. 1).

Pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków działającego w imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego o skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39, ust. 2).

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 39, ust. 3).

Katalog działań budowlanych, w stosunku do których niewymagane jest pozwolenie na budowę, a które podlegają zgłoszeniu organowi budowlanemu określają kolejno art. 29, 29a, 30, 31 ustawy Prawo Budowlane. W stosunku do zamierzeń, które wymagają jedynie zgłoszenia zgodnie z art. 30 ust. 7 ustawy właściwy organ może nałożyć w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego lub spowodować m.in. pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

Art. 29 ust. 7 stwierdza, że roboty budowlane, o których mowa w ust. 1–4, wykonywane:

1) przy obiekcie budowlanym wpisanym do rejestru zabytków – wymagają decyzji o pozwoleniu na budowę,

2) na obszarze wpisanym do rejestru zabytków – wymagają dokonania zgłoszenia

– przy czym do wniosku o decyzję o pozwoleniu na budowę oraz zgłoszenia należy dołączyć pozwolenie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków wydane na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r. poz. 774, 1668).

Zgodnie z zapisami art. 7 tej ustawy wprowadzone zostaje pojęcie audytu krajobrazowego. Identyfikuje on krajobrazy występujące na całym obszarze województwa, określa ich cechy charakterystyczne oraz dokonuje oceny ich wartości (także pod kątem walorów zabytkowych i krajobrazu kulturowego).

Art. 8 ustawy wskazuje zmiany w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2020 r. poz. 1057).

Określa ona, iż wśród zadań publicznych znajdują się działania m.in. w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art. 4, ust. 1, pkt 16). Regulacje z tym związane zawarte są w art. 19, który określa prawa i obowiązki mieszkańców w zakresie realizacji wybranych przez nich działań, zarówno w ramach inicjatyw lokalnych, jak i za pośrednictwem organizacji pozarządowych lub innych podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy. Artykuł precyzuje też, iż jednostka samorządu terytorialnego zawiera na czas określony umowę o wykonanie inicjatywy lokalnej z wnioskodawcą.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2020 r. poz. 1219, 1378, 1565).

Zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.

Art. 101 ust. 1 określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu wartości kulturowych, z uwzględnieniem zabytków archeologicznych.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody(Dz. U. z 2020 r. poz. 55, 471, 1378).

Jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2, ust. 2, pkt 5). Jako jedną z form ochrony przyrody w tym jej immanentnego składnika, jakim jest krajobraz ustawa ta przyjmuje w art. 6, ust. 1, pkt 3 park krajobrazowy. Zgodnie z art. 16, ust. 1, park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Zarówno utworzenie parku krajobrazowego, jak i nadanie mu statutu należą do prerogatyw sejmiku wojewódzkiego (art. 16, ust. 3, ust. 5).

Art. 83a wskazuje, że zezwolenie na usunięcia drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków wydaje wojewódzki konserwator zabytków. Na mocy ust. 12 tego artykułu konserwator zabytków może przed upływem terminu, o którym mowa w ust. 8, wydać zaświadczenie o braku podstaw do wniesienia sprzeciwu. Wydanie zaświadczenia wyłącza możliwość wniesienia sprzeciwu, o którym mowa w ust. 8, oraz uprawnia do usunięcia drzewa. Może też wnieść sprzeciw w przypadku:

- 1) lokalizacji drzewa:
 - a) na nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków,
 - b) na terenie przeznaczonym w' miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego na zieleń lub chronionym innymi zapisami miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.
 - c) na terenach objętych formami ochrony przyrody, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1-5;
- 2) spełnienia przez drzewa kryteriów, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 40 ust. 3.

Zasady naliczania opłat za usunięcie drzew i krzewów przedstawiono w art. 84-87 ustawy i zgodnie z art. 84 ust. 8 decyzję w tych sprawach podejmuje właściwy organ do wydania zezwolenia (w tym także konserwator zabytków).

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2020 r. poz. 1990, Dz. U. z 2021 r. poz. 11, 234).

W świetle art. 6 pkt 5 jednym z celów publicznych tej ustawy jest opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Art. 13, ust. 4 jasno określa, że: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste

nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 13 ust. 5 stwierdza, że sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Cenę nieruchomości lub jej części (wyznaczonej zgodnie z art. 67) wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50% (zgodnie z art. 68 ust. 3). Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę. Identyczny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego, jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73, ust. 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84, ust. 4).

Zgodnie z art. 96 ust. 1. podziału nieruchomości dokonuje się na podstawie decyzji wójta, burmistrza albo prezydenta miasta zatwierdzającej podział, z uwzględnieniem ust. 1a, stwierdzającego, że odniesieniu do nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków decyzję, o której mowa w ust. 1, wydaje się po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podział tej nieruchomości.

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1170 z późn. zm.).

Na podstawie art. 7, ust. 1, pkt 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Ustawa dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r. poz. 194).

Według zapisów tej ustawy zarówno państwo (art. 1 ust. 2) jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegający m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.

Do powyższych ustaw należy dołączyć akty prawne, które w całej swojej treści odnoszą się do zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego. Są to:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2020 r. poz. 902),
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r., poz. 1479 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r., poz. 164),
- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. z 2015 r., poz. 2120).

Ostatni element to akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Są

to:

- Rozporządzenie MKiDN z dnia 10 września 2019 (Dz. U. 2019 poz. 1886), zmieniające rozporządzenie z dnia 26 maja 2011 (Dz. U. z 2011 poz. 661) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. W oparciu o art. 24 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami rozporządzenie określa sposób prowadzenia powyższych rejestrów i wykazów;
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 2 sierpnia 2019 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 81);
- Rozporządzenie MKiDN z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. 2017 r. poz. 1674).
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 lipca 2019 r. w sprawie wzorów dokumentów oceny wskazującej czas powstania zabytku, wyceny zabytku oraz potwierdzenia wwozu zabytku na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. poz. 1470);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 21 maja 2018 r. w sprawie wymagań, jakim powinna odpowiadać ochrona przechowywanego i przewożonego zabytku wpisanego na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. poz. 1134),
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 4 grudnia 2017 r. w sprawie ksiąg ewidencyjnych prowadzonych przez podmioty gospodarcze wyspecjalizowane w zakresie obrotu zabytkami na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. poz. 2249);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 lipca 2017 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości i rozliczania dotacji celowej na wyposażenie w zabezpieczenia techniczne pomieszczenia, w którym będzie przechowywany zabytek wpisany na Listę Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. poz. 1384);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 kwietnia 2017 r. w sprawie Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. poz. 928);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 19 sierpnia 2015 r. w sprawie krajowego rejestru utraconych dóbr kultury (Dz. U. poz. 1275);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. poz. 110);

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. nr 89 poz. 510);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. nr 212 poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. nr 124 poz. 1304 ze zm.);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz. U. nr 75 poz. 706);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. nr 71 poz. 650);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. nr 30 poz. 259).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości

lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 1479 z późn. zm.),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6 ust. 2 ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTEKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy,

decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku nieruchomego oraz użytkownik wieczysty gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 10 września 2019 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886).

Lista Skarbów Dziedzictwa

Listę Skarbów Dziedzictwa prowadzi minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Na Listę Skarbów Dziedzictwa wpisuje się zabytek ruchomy o szczególnej wartości dla dziedzictwa kulturowego zaliczany do jednej z następujących kategorii:

- 1) zabytków archeologicznych, które mają więcej niż 100 lat, wchodzą w skład zbiorów archeologicznych lub zostały pozyskane w wyniku badań archeologicznych lub przypadkowych odkryć,
- 2) elementów stanowiących integralną część zabytków architektury, wystroju wnętrz, pomników, posągów i dzieł rzemiosła artystycznego, które mają więcej niż 100 lat,
- 3) wykonanych ręcznie dowolną techniką i na dowolnym materiale dzieł malarstwa, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 4 i 5, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 150 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 4) wykonanych ręcznie na dowolnym materiale akwareli, gwaszy i pastelów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 30 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 5) mozaik, nieobjętych kategoriami wskazanymi w pkt 1 i 2, oraz rysunków wykonanych ręcznie przy użyciu dowolnej techniki i na dowolnym materiale, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 6) oryginalnych dzieł grafiki i matryc do ich wykonania oraz oryginalnych plakatów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,

- 7) oryginalnych rzeźb, posągów lub ich kopii wykonanych tą samą techniką co oryginał, nieobjętych kategorią wskazaną w pkt 1, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 8) fotografii, filmów oraz ich negatywów, które mają więcej niż 50 lat, ich wartość jest wyższa niż 15 000 euro oraz nie są własnością ich twórców,
- 9) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach inkunabułów i manuskryptów oraz map i partytur muzycznych, liczących więcej niż 50 lat, które nie są własnością ich twórców,
- 10) pojedynczych lub znajdujących się w zbiorach książek, które mają więcej niż 100 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
- 11) map drukowanych, które mają więcej niż 200 lat,
- 12) środków transportu, które mają więcej niż 75 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro,
- 13) innych kategorii, niewymienionych w pkt 1–12, obejmujących zabytki, które mają więcej niż 50 lat i ich wartość jest wyższa niż 50 000 euro

– na podstawie decyzji wydanej przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, z urzędu albo na wniosek właściciela zabytku ruchomego.

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. Na rok 2020 w całym kraju było 105 miejsc i obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii

rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. w przypadku zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM:

KRAJOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2019-2022

Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022 został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 13 sierpnia 2019 roku i jest efektem wykonania upoważnienia ustawowego, zawartego w artykułach 84 i 85, ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i jest programem rozwoju określonym w artykule 15 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 roku o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Gminny Program Opieki nad Zabytkami opiera się na założeniach programu krajowego, jednak są one dość ogólne w odniesieniu do zabytków z terenu gminy.

Cel główny Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019–2022 to Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. Został on opracowany na bazie wniosków płynących z realizacji i ewaluacji Programu 2014–2017, a także zmiany systemu ochrony zabytków wprowadzonej ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz niektórych innych ustaw. Cel główny dzieli się na trzy cele szczegółowe, zawierające kierunki działań.

CEL SZCZEGÓŁOWY 1 Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego

Kierunek działania 1.1. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym

1. Szkolenia dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, w tym pracowników merytorycznych, z uwzględnieniem zagadnień planowania przestrzennego i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami
2. Budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym, regionalnym i centralnym
3. Merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach
4. Konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzający gminy za modelowe wdrażanie programów opieki nad zabytkami

Kierunek działania 1.2. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym

1. Wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych pracowników służb konserwatorskich
2. Ewaluacja stosowanych standardów i metod konserwatorskich
3. Wsparcie działań dokumentacyjnych zasobu zabytkowego
4. Powołanie Centrum Architektury Drewnianej

CEL SZCZEGÓŁOWY 2 Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

Kierunek działania 2.1. Merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami

1. Upowszechnianie standardów i metod konserwatorskich dla wybranych zasobów zabytkowych (wybór zasobów, wypracowanie zaleceń dla opiekunów zasobu zabytkowego dotyczących metod konserwacji, adaptacji, dokumentacji i badań, upowszechnianie przez bazę wiedzy).

Kierunek działania 2.2. Podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego

1. Podniesienie bezpieczeństwa zasobów ruchomych przez sprzyjanie intensyfikacji współpracy z opiekunami zabytków przez właściwe służby i instytucje

CEL SZCZEGÓŁOWY 3 Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego

Kierunek działania 3.1. Upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości

1. Kampania społeczno-edukacyjna w mediach, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i dostępności zabytków dla osób z niepełnosprawnościami
2. Tworzenie narzędzi edukacyjnych dla szkół i instytucji kultury, z uwzględnieniem aspektu profilaktyki w dziedzinie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Kierunek działania 3.2. Tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami

KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania kraju została przyjęta przez Radę Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Dokument określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat.

Polityka przestrzennego zagospodarowania kraju realizuje cele rozwoju kraju w odniesieniu do całości przestrzeni polskiej. Biorąc pod uwagę nowy paradygmat polityki rozwoju cel strategiczny (ponadczasowy) polityki przestrzennego zagospodarowania kraju można określić następująco: Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągania ogólnych celów rozwojowych — konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Tak sformułowany cel — przy doborze odpowiednich celów cząstkowych oraz instrumentów wdrożeniowych — realizowany jest przez wszystkie podmioty publiczne wykonujące zadania rozwojowe w zakresie swoich kompetencji na różnych poziomach zarządzania, w różnych obszarach tematycznych i w odniesieniu do różnych terytoriów.

Drogą do zapewnienia realizacji celu strategicznego polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest koncentracja działań podmiotów publicznych w wybranych obszarach tematycznych i na wyodrębnionych terytoriach. w odniesieniu do diagnozy sytuacji, uwarunkowań oraz trendów rozwojowych sformułowano sześć wzajemnie powiązanych celów polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w horyzoncie roku 2030:

Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności;

Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów;

Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej;

Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski;

Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa;

Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Koncepcja wskazuje, iż wzmocnienie ładu przestrzennego na poziomie zarządzania zasobem krajobrazów kulturowych i przyrodniczych będzie jednocześnie służyło wdrożeniu zapisów Konwencji Krajobrazowej Rady Europy. Podstawowymi formami ochrony krajobrazów powinny

zostać formy dotychczas stosowane: parki krajobrazowe, pomniki historii, parki kulturowe oraz — dla obiektów rangi międzynarodowej — wpis na listę dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego UNESCO.

Stwierdzono, że promocja dziedzictwa kulturowego wpłynęła na wzrost rozpoznawalności i atrakcyjność polskiej przestrzeni. Dbłość o spuściznę kultury dawnych mieszkańców ziem polskich i wspieranie zachowanych tradycji lokalnych sprzyjają rozwojowi turystyki i wspomagają proces identyfikacji tożsamości kulturowej migrantów. Krajobraz ważny dla historii kultury jest chroniony na równi z krajobrazami charakterystycznymi dla regionów geograficzno-przyrodniczych w zintegrowanej z siecią przyrodniczą rozwiniętej sieci parków kulturowych i pomników historii.

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 – 2013 ORAZ UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 – 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowocześnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. w programie zapisano następujące priorytety i działania:

Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków;
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne;
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania

dziedzictwa kulturowego

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;
- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera ważny z punktu widzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Program Operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet i tego Programu dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także liczby stanowisk archeologicznych),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

5.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Obecnie obowiązująca Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko- Pomorskiego do 2020 r. - Plan modernizacji 2020+ została przyjęta uchwałą nr XLI/693/13 przez Sejmik Województwa Kujawsko- Pomorskiego dnia 21 października 2013 r. Misja rozwoju województwa zapisana w treści dokumentu brzmi Kujawsko-pomorskie - człowiek, rodzina, społeczeństwo. Aby to osiągnąć strategia wyznacza priorytety i cele działań.

Dla gminy istotne są zapisy priorytetu Modernizacja przestrzeni miast i wsi, w ramach którego znajduje się cel Obszary wiejskie (których integralną częścią są także lokalne ośrodki rozwoju – małe miasta i wiejskie siedziby gmin) – o zróżnicowanym charakterze funkcjonalnym, cechujące

się licznymi problemami gospodarczymi i często wymagające aktywizacji społeczno-gospodarczej. Głównym kierunkiem interwencji jest stymulowanie rozwoju społecznego (kluczowa rola usług publicznych szczególnie gminnego dla kształtowania właściwych postaw społecznych) oraz lokalnych rynków pracy. Ten poziom polityki terytorialnej w rejonach tradycyjnego rolnictwa ma decydujące znaczenie dla aktywizacji mieszkańców wiejskich, jest także odpowiedzialny za lokalne aspekty rozwoju społecznego i gospodarczego.

W ramach celu znajduje się cel strategiczny Tożsamość i dziedzictwo, związany ściśle z dziedzictwem kulturowym i historycznym regionu. W ramach celu zamierza się podjąć działania na rzecz opracowania i realizacji założeń polityki kulturalnej województwa (co pozwoli na pełną koordynację działalności wszystkich podmiotów funkcjonujących w kulturze) oraz edukacji kulturalnej społeczeństwa (zarówno w edukacji formalnej – na wszystkich poziomach kształcenia, jak i w edukacji nieformalnej). Są to zagadnienia realizujące także cele rozwoju społecznego – istotne dla szeroko rozumianego rozwoju społecznego. Nie wyklucza się, że polityka kulturalna zostanie w przyszłości objęta wojewódzkim programem rozwoju.

Dziedzictwo regionu, świadczące o tym jacy jesteśmy, wymaga zachowania (m.in. tradycyjnej kultury wiejskiej, ginących zawodów, cudów architektury, przyrody, powstających drobnych kolekcji, zbiorów muzealnych i skansenów), odpowiedniej ekspozycji, poprawy dostępności, a także prezentacji w atrakcyjnej dla różnych osób formie. Dopiero dzięki stworzeniu warunków do wzbudzania ciekawości posiadanymi dobrami, wartościami, oddziaływanie na wiele zmysłów, możliwe jest zrozumienie, budzi się właściwy szacunek, zainteresowanie, chęć pogłębiania wiedzy i czynne włączenie się w działania na rzecz zachowania i upowszechniania posiadanego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Wobec powyższego, niezbędna jest waloryzacja obiektów materialnych dziedzictwa kulturowego regionu oraz oszacowanie „wartości marketingowej” wojewódzkich zasobów przyrody i krajobrazu przyrodniczo-kulturowego, koniecznych także dla budowy marki województwa. Poza tym wspierane będą w szczególności przedsięwzięcia umożliwiające atrakcyjny, interaktywny, oryginalny, wielozmysłowy kontakt z dziedzictwem regionu.

Powyższe zapisy realizowane będą w ramach następujących kierunków działań:

1. Budowa tożsamości regionalnej województwa
2. Zachowanie oraz promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego regionu
3. Wsparcie działań ratowniczych tradycyjnej kultury wiejskiej, ginących zawodów, cudów architektury, przyrody, powstających drobnych kolekcji, zbiorów muzealnych i skansenów, będących częścią środowiska kulturowego województwa
4. Rozwój oferty kulturalnej o znaczeniu regionalnym, krajowym i międzynarodowym
5. Promocja marki województwa

Należy jednak zwrócić uwagę, iż w świetle Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami powyższe zapisy są bardzo ogólne i trudno doszukać się konkretnych odniesień do potrzeb gminy. Mimo to, cele przedstawione w niniejszym Programie są zgodne z kierunkami rozwoju województwa, co może przyczynić się do ich dokładniejszej realizacji.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO

Plan zagospodarowanie przestrzennego województwa został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Kujawsko – Pomorskiego nr XI/135/03 z dnia 26 czerwca 2003 r. Cele i działania Planu zawarte są w rozdziale V Polityka zagospodarowania przestrzennego województwa. W nim wyróżnić można zapisy dotyczące Gminy, występujące w celach operacyjnych:

3.3 Kierunki ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego i kulturowego

Dla podniesienia konkurencyjności i atrakcyjności regionu konieczne jest podjęcie działań prowadzących do zachowania i pełnego wykorzystania turystycznych walorów środowiska przyrodniczego i kulturowego poprzez:

- poprawę zagospodarowania istniejących szlaków turystycznych
- rozwój agroturystyki na bazie walorów przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2017 – 2020

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2017- 2020 przyjęto uchwałą nr XXXI/518/17 przez Sejmik Województwa Kujawsko- Pomorskiego dnia 24 kwietnia 2017 r. Dokument przedstawia szereg celów i kierunków działania w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego na obszarze województwa kujawsko- pomorskiego. Zapisy te są w dużej mierze zgodne z kierunkami zawartymi w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Golub-Dobrzyń. W ramach celów do realizacji wyznaczono następujące działania:

Cel 1. Zachowanie dziedzictwa materialnego

1. Kierunek działań: Ochrona ustawowa

Działania:

- wspieranie starań o nadanie tytułu pomnika historii obiektom będącym w fazie wstępnej procedury: zespół spichlerzy w Grudziądzu, zespół uzdrowiskowy w Ciechocinku. Radzyń Chełmiński – zamek;
- wspieranie działań samorządów lokalnych zmierzających do nadania kolejnym obiektom statusu pomnika historii;
- wspieranie prac zmierzających do powoływania nowych parków kulturowych;
- wspieranie działań zmierzających do poszerzania listy obiektów. wpisanych do rejestru zabytków, na przykład poprzez odpowiednie wymogi konkursowe;

- propagowanie i wspieranie prac przy aktualizacji i uzupełnianiu wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków.

2. Kierunek działań: Prace konserwatorskie i restauratorskie

Działania:

- kontynuacja współfinansowania prac konserwatorsko-restauratorskich, rewitalizacyjnych i ratunkowych przy obiektach nieruchomych i ruchomych, wpisanych do rejestru zabytków oraz doskonalenie zasad przyznawania dotacji;
- kontynuacja rozpoczętych prac remontowych, konserwatorskich i adaptacyjnych obiektów zabytkowych, będących własnością Samorządu Województwa;
- kontynuacja wsparcia nowych inicjatyw zmierzających do ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego oraz rozwój infrastruktury obiektów istniejących;
- wspomaganie działań rewaloryzacyjnych i rewitalizacyjnych zdegradowanych cennych obiektów i obszarów o znaczeniu historycznym;
- wspomaganie działań konserwatorsko-restauracyjnych przy zabytkowych układach urbanistycznych i ruralistycznych;

3. Kierunek działań: Edukacja

Działania:

- wspomaganie organizacji szkoleń i wykładów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego;
- wspomaganie organizacji konkursów o charakterze edukacyjnym;
- nagradzanie działań przyczyniających się do zachowania bądź przywracania historycznych wartości zasobów dziedzictwa kulturowego województwa.

4. Kierunek działań: Ład przestrzenny

Działania:

- wspomaganie przedsięwzięć zmierzających do identyfikacji zachowanych najcenniejszych krajobrazów kulturowych województwa;
- wspomaganie przedsięwzięć zmierzających do zachowania i kształtowania ładu przestrzennego z utrzymaniem właściwej ekspozycji obiektów zabytkowych i dostosowywaniem nowej zabudowy do wartości historycznych miejsc.

5. Kierunek działań: Dokumentacja i popularyzacja

Działania:

a) współfinansowanie prac badawczych i dokumentacyjnych obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków jako integralnej części procesów konserwatorskich, z uwzględnieniem faktu, iż działania na poziomie dokumentacyjnym poprzedzają proces prac konserwatorskich i budowlanych, stanowią niejednokrotnie poważne obciążenie finansowe dla beneficjenta. W przypadku badań archeologicznych dokumentacja stanowi jedyną formę ochrony stanowisk, które po eksploracji przestają istnieć fizycznie. Na szczególną uwagę zasługiwać powinny:

- badania architektoniczne,
- badania na obecność polichromii,
- dokumentacja rysunkowo-pomiarowa,
- opracowania monograficzne i studialne,
- projekty architektoniczne związane z adaptacją obiektów i obszarów zabytkowych,
- dokumentowanie działalności antropogennej w oparciu o badania archeologiczne.

Cel 2. Zachowanie dziedzictwa niematerialnego

1. Kierunek działań. Ochrona

Działania:

a) wspieranie działań zmierzających do ochrony niematerialnego dziedzictwa kultury województwa.

2. Kierunek działań: Edukacja

Działania:

- a) wspieranie działań edukacyjnych w zakresie znaczenia, wartości i ochrony niematerialnego dziedzictwa kultury województwa;
- b) wspomaganie działań w obszarze digitalizacji najcenniejszych zasobów folkloru słownego i ich udostępniania;
- c) wspieranie konkursów związanych z kulturą niematerialną regionu

3. Kierunek działań: Zachowanie

Działania:

- a) aktywizacja środowisk lokalnych poprzez przywracanie dawnych praktyk tanecznych i muzycznych;
- b) wspieranie i upowszechnianie „ginących zawodów”.

4. Kierunek działań: Dokumentacja i badania

Działania:

- a) wspieranie badań i tworzenie dokumentacji dotyczącej zjawisk z zakresu dziedzictwa niematerialnego, w szczególności tradycyjnych zwyczajów ludowych, regionalnej muzyki i tańca oraz folkloru słownego.

Cel 3. Kultywowanie tradycji regionalnych

1. Kierunek działań: Rekonstrukcja, konserwacja i zabezpieczanie

Działania:

- wspomaganie działań z zakresu rekonstrukcji, konserwacji i zabezpieczenia zabytkowych strojów i rekwizytów, służących do kultywowania zwyczajów ludowych na terenie województwa.

2. Kierunek działań: Dokumentacja

Działania:

- wspieranie przedsięwzięć zmierzających do dokumentowania zjawisk i zwyczajów ludowych, ze względu na ich wyjątkową wartość dla budowania tożsamości regionalnej oraz unikatowość w skali ogólnopolskiej.

3. Kierunek działań: Edukacja i popularyzacja

Działania:

- wspomaganie organizacji konkursów dotyczących tradycji w celu jej popularyzacji;
- wspomaganie realizacji zajęć edukacyjnych prowadzonych w gwarze lokalnej w wybranych przedszkolach i szkołach na terenie województwa;
- wspieranie przedsięwzięć mających na celu tworzenie skansenów;
- wspomaganie tworzenia digitalizacji najcenniejszych zasobów folkloru słownego i ich udostępniania;
- aktywizacja środowisk poprzez organizowanie warsztatów nauki rękodzieła, budownictwa

instrumentów czy nauki gry na instrumentach tradycyjnych;

- wspieranie zajęć z twórcami i rzemieślnikami, dotyczących przekazywania ich umiejętności.

4. Kierunek działań: Pielęgnacja tradycji

Działania:

- propagowanie idei organizacji konkursów architektonicznych na obiekty nowe, wprowadzane w tkankę historyczną lub projekty adaptacji obiektów zabytkowych;
- wspieranie i promocja twórczości ludowej;
- wspomaganie działań zmierzających do realizacji projektów ukierunkowanych na promocję tradycji lokalnych.

Cel 4. Wzrost świadomości społecznej dla ochrony dziedzictwa kulturowego

Kierunek działań: Popularyzacja wiedzy o znaczeniu i konieczności ochrony

Działania:

- 1) wspieranie organizacji konkursów dla dzieci i młodzieży z zakresu ochrony dóbr kultury;
- 2) wspieranie w oparciu o istniejące mechanizmy (m.in stypendia, granty, otwarte konkursy ofert w ramach pożytku publicznego) działań popularyzatorskich, edukacyjnych i naukowych związanych z opieką i ochroną dziedzictwa kulturowego, takie jak:
 - opracowania syntetyczne i monograficzne dotyczących dziedzictwa kulturowego województwa w jego wymiarze materialnym i niematerialnym,
 - przewodniki, vademeca. Informatory,
 - materiały informacyjne i promocyjne związane z obiektami objętymi ochroną prawną. wspieranie w ramach istniejących regulacji prawnych wydawnictw związanych z dziedzictwem kulturowym (wydawnictwa książkowe, audiobooki. materiały filmowe i inne) ze zbiorów własnych instytucji z terenu województwa.
- 3) wspieranie działań podnoszących świadomość społeczną w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym. w tym:
 - szkoleń, prelekcji, spotkań, publikacji propagujących ideę parków kulturowych;
 - szkoleń, prelekcji. spotkań. publikacji propagujących pozytywne wzorce i rozwiązania z

dziedziny ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym z obszaru kraju i Europy, celem promocji dobrych praktyk w tym zakresie.

- 4) wspieranie działań służących propagowaniu dziedzictwa kulturowego regionu poprzez środki przekazu elektronicznego i massmedia, w tym:
- rozwój stron internetowych, związanych z problematyką dziedzictwa kulturowego regionu, administrowanych przez Samorząd Województwa,
 - digitalizację i upowszechnianie poprzez sieć www materialnych i niematerialnych zasobów kulturowych regionu,
 - tworzenie materiałów multimedialnych, filmowych i radiowych.

Cel 5. Wzrost konkurencyjności regionu

1. Kierunek działań: Ochrona

Działania:

- 1) generowanie współpracy różnych podmiotów dla tworzenia kompleksowych opracowań ochrony i wykorzystania zasobów dziedzictwa kulturowego, możliwych do adaptacji w działaniach turystycznych i popularyzatorskich.

2. Kierunek działań: Promocja

Działania:

- 1) kontynuacja działań Samorządu Województwa w zakresie imprez i wydarzeń promujących dziedzictwo kulturowe regionu;
- 2) udział w targach turystycznych krajowych i zagranicznych;
- 3) wspomaganie przedsięwzięć promujących najcenniejsze dla województwa obiekty o wartościach kulturowych, istniejące szlaki kulturowe czy markowe produkty turystyczne związane z dziedzictwem kulturowym;
- 4) współpraca przy tworzeniu publikacji promujących dziedzictwo kulturowe województwa;
- 5) wspieranie mechanizmów umożliwiających działania związane z promocją lokalnego dziedzictwa kulturowego poprzez wydarzenia i imprezy kulturalne, formy widowiskowe i rekonstrukcyjne. Wśród nich:
 - zakup lub wytwarzanie strojów, eksponatów, rekwizytów dla potrzeb grup kultywujących miejscowe tradycje, sztukę, obrzędowość, zwyczaje lub rekonstruujących wydarzenia historyczne związane z regionem,

- tworzenie infrastruktury czasowej lub trwałej dla potrzeb wydarzeń i imprez kulturalnych,
- zakup lub wytwarzanie niezbędnych rekwizytów, narzędzi, eksponatów związanych z utrzymaniem, kultywowaniem bądź wskrzeszaniem tradycyjnych zawodów i rzemiosł.

6) popularyzacja obiektów o statusie pomnika historii;

7) popularyzacja powołanych parków kulturowych.

3. Kierunek działań Edukacja

Działania:

- 1) wsparcie przy organizacji prelekcji, spotkań, publikacji związanych z ukazaniem możliwości rozwoju małego biznesu, wraz z rozwojem infrastruktury, w powiązaniu z obszarami o walorach kulturowych; miejsca noclegowe, mała gastronomia, wypożyczalnie sprzętu turystycznego, usługi przewodników itp.;
- 2) upowszechnianie informacji na temat dostępnych stypendiów, grantów i innych form wsparcia działań pozakonserwatorskich. związanych z opieką, ochroną, edukacją i popularyzacją dziedzictwa kulturowego regionu.

4. Kierunek działań: Zagospodarowanie

Działania:

- 1) wspieranie rozwoju turystyki bazującej na kulturowym dziedzictwie regionu;
- 2) wspomaganie tworzenia tras turystycznych i produktów turystycznych w oparciu o zasoby dziedzictwa, łączących elementy materialne i niematerialne;
- 3) wspomaganie działań w zakresie kompleksowego zagospodarowania istniejących szlaków kulturowych, zarówno tych o znaczeniu międzynarodowym, jak i regionalnym;
- 4) wspieranie i kształtowanie rozwoju turystyki kulturowej o charakterze religijnym, sentymentalnym czy tematycznym;
- 5) wykorzystanie tożsamości kulturowej regionu jako czynnika marketingowego.

Program wojewódzki prezentuje również potencjalne źródła finansowania prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz innych działań związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych oraz zespołów urbanistycznych i ruralistycznych.

5.3 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU GOLUBSKO-DOBZYŃSKIEGO

Na rok 2019 powiat golubsko-dobrzyński nie posiada opracowanego Powiatowego Programu Opieki nad Zabytkami.

5.4 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GOLUB-DOBZYŃ

Studium w swojej treści stwierdza, że poszanowanie i eksponowanie dóbr dziedzictwa kulturowego, w tym ochrona istniejących zasobów kulturowych, zachowanie tożsamości materialnej i niematerialnej jest jednym z priorytetów planowania przestrzennego.

Ochronie prawnej podlegają zasoby dziedzictwa kulturowego rozumiane jako trwałe elementy zagospodarowania obszaru bądź struktury przestrzennej o walorach historycznych, zabytkowych, estetycznych lub artystycznych. Zasoby dziedzictwa kulturowego stanowią istotny element tożsamości świadczący o zachowaniu ciągłości działalności i dorobku społeczności lokalnej.

Zabytek - według Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz.U. 2003 nr 162 poz. 1568, z późniejszymi zmianami, w tym zmianą z dnia 18 marca 2010 r. – Dz.U. 2010 nr 75 poz. 474) - to rzecz (nieruchomość, np. budynek, cmentarz lub krajobraz kulturowy albo rzecz ruchoma, np. dzieło sztuki użytkowej, obraz, rzeźba, znalezisko archeologiczne) lub zespół rzeczy, które są dziełem człowieka lub są związane z jego działalnością i stanowią świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, a które powinny być zachowane ze względu na swoją wartość artystyczną, naukową i historyczną. Zabytkami nieruchomymi są krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zieleni zaprojektowanej, także miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji. Zabytkami nieruchomymi są także nieruchome zabytki archeologiczne

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

6.1 CHARAKTERYSTYKA GMINY

Gmina wiejska Golub-Dobrzyń położona jest we wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego i stanowi jedną z sześciu gmin powiatu golubsko-dobrzyńskiego. W skład gminy wchodzi 21 sołectw. Obszar gminy położony jest wokół miasta Golub-Dobrzyń, która

stanowi lokalne centrum administracyjno –gospodarcze. Gmina Golub Dobrzyń graniczy z: gminą Radomin (powiat golubsko –dobrzyński), gminą Ciechocin (powiat golubsko-dobrzyński), gminą Zbójno (powiat golubsko –dobrzyński), gminą Kowalewo Pomorskie (powiat golubsko-dobrzyński), gminą Dębowa Łąka (powiat wąbrzeski), gminą Bobrowo (powiat brodnicki), gminą Wąpielsk (powiat rypiński). Obszar gminy Golub-Dobrzyń znajduje się w centralnej części powiatu golubsko-dobrzyńskiego, okala ze wszystkich stron miasta Golub-Dobrzyń. Gmina zajmuje powierzchnię 19779 ha, co stanowi 32,27% powierzchni powiatu golubsko-dobrzyńskiego.

Pod względem fizyczno-geograficznego podziału Polski (Kondracki, 2009) obszar gminy Golub-Dobrzyń leży w obrębie makroregionu Pojezierze Chełmińsko-Dobrzyńskie, na granicy mezoregionów Pojezierze Chełmińskie, Dolina Drwęcy i Pojezierze Dobrzyńskie. W strukturze użytków rolnych najwięcej jest gruntów ornych – około 88%, najmniej zaś sadów – jedynie 0,47%. Lasy stanowią większość gruntów leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych. W skali całej gminy, grunty orne są najliczniejszą grupą, zarówno według powierzchni geodezyjnej jak i ewidencyjnej, stanowią 53,60%. Gmina ma nieregularny podłużny kształt, którego południowa część wyraźnie wydłużona jest w kierunku wschodnim, wartości bezwzględne oscylują w granicach od 50,2 do 116,5 m n.p.m.

Gmina w całości położona jest w dorzeczu Drwęcy, w obrębie dorzecza można wyróżnić pięć większych zlewni rzek: Ruziec, Struga Dobrzyńska, Struga Skępska (Czarna), Kujawka i Wawrzonka. Rzeźba terenu gminy Golub-Dobrzyń wykazuje cechy typowego krajobrazu młodoglacjalnego (złodowacenia północnopolskie). Występują tu formy pochodzenia lodowcowego jak i wodnolodowcowego tj. wysoczyzny i wzgórza morenowe, rynny, kemy, ozy, zagłębienia wytopiskowe i jeziora. Występują również formy pochodzenia rzeczno (dna dolin i tarasy rzeczne).

Gmina Golub-Dobrzyń charakteryzuje się korzystnym położeniem komunikacyjnym. Przez obszar północno-wschodniej części gminy prowadzi droga krajowa nr 15 relacji Trzebnica-Ostróda, łączącej Gniezno, Inowrocław, Toruń przez Kowalewo Pomorskie, Brodnicę z Ostródą i dalej przez drogę krajową nr 16 z Olsztynem. Oprócz znaczenia regionalnego, droga ta prowadzi tranzyt od strony Niemiec w kierunku Mazur i Litwy. Planowana jest przebudowa drogi i podniesienie jej parametrów do drogi głównej ruchu przyspieszonego. Przez teren gminy prowadzą także drogi wojewódzkie: nr 534 (Rypin – Golub-Dobrzyń – Wąbrzeźno – Grudziądz), nr 554 (Golub-Dobrzyń – Kowalewo Pomorskie) oraz nr 569 (Golub-Dobrzyń – Dobrzejewice) oraz nr 548 (Stolno - Płachoty). Prowadząca przez teren gminy jednotorowa linia Kowalewo Pomorskie - Golub-Dobrzyń - Wrocki - Brodnica jest nieczynna.

Siedziba gminnych władz samorządowych oraz Urzędu Gminy znajduje się w mieście Golub-Dobrzyń, który jest powiatowym ośrodkiem administracyjno-usługowo-handlowym. Główną funkcją gminy Golub-Dobrzyń jest funkcja rolnicza, w tym rozwój produkcji roślinnej i zwierzęcej. Ważną funkcją jest także gospodarka leśna. Mieszkańcy gminy korzystają z różnego rodzaju usług zlokalizowanych na obszarze miasta Golub-Dobrzyń, w tym oświaty, kultury, ochrony zdrowia i administracji. Obszar gminy stanowi teren rozwoju procesów urbanizacyjnych miasta Golub-Dobrzyń, w tym rozwój funkcji mieszkaniowej i funkcji towarzyszących, a także rozwoju turystyki oraz rekreacji.

6.2 RYS HISTORYCZNY

Obszar wchodzący w skład dzisiejszej gminy Golub-Dobrzyń należał w ciągu wieków do dwóch różnych ziem: chełmińskiej i dobrzyńskiej, które oddzielała od siebie rzeka Drwęca. Była ona nie tylko granicą geograficzną, lecz także stanowiła linię graniczną między Polską a państwem zakonu krzyżackiego w latach 1231-1454; w latach 1466-1772 oddzielała woj. chełmińskie od ziemi dobrzyńskiej, a od 1815-1918 oddzielała zabór pruski od rosyjskiego. Powyższe podziały zostały piętno na historii opisywanych terenów.

Obecna sieć osadnicza kształtowała się przez kilka tysiącleci. System hydrograficzny Drwęcy wraz z jej dopływami stwarzał korzystne warunki do rozwoju. Pierwsze ślady obozowisk ludzkich na tych terenach pochodzą sprzed 8000 lat (odkryte zostały w okolicach Węgierska). W IX-X w. w okresie plemiennej organizacji Polan, obszar obecnego powiatu zamieszkiwany był najprawdopodobniej przez ludność grupy kujawskiej. W X-XI w. obszary leżące na północ od Drwęcy weszły w skład kasztelanii chełmińskiej, zaś tereny położone na południe znalazły się częściowo w kasztelanii rypińskiej i słońskiej (później kikołskiej). Widocznymi do dziś śladami są wczesnośredniowieczne (VIII-XIII w.) grodziska obronne m.in. w Lisewie i Ostrowitem.

Pomiędzy rokiem 1148-1250 biskupstwo włocławskie uzyskało w formie nadania klucz ciechociński oraz dobra ostrowicko-golubskie bez Lisewa i Kowalewa. Już w XII i w początkach XIII w. powstały na tym terenie nowe parafie. Od 1217 r. w wyniku bliskiej granicy z Prusami rozpoczyna się okres ciągłych najazdów pogańskich Prusów (w 1220 roku został zniszczony gród w Kowalewie). W celu powstrzymania ich najazdów, książę Konrad Mazowiecki nadał ziemię chełmińską zakonowi krzyżackiemu. Krzyżacy wkroczyli do Prus z zamiarem stworzenia własnego państwa i stopniowo zaczęli opanowywać zajęte terytorium.

Okolo 1275 roku przebudowany został gród w Kowalewie, a obok niego Krzyżacy założyli miasto. Odtąd Kowalewo stało się siedzibą komturstwa. Podobnie postąpili Krzyżacy z przyjętymi dobrami ostrowicko-golubskimi. W ich miejscu utworzyli komturstwo, a pomiędzy 1296-1309 r. wznieśli zamek, który miał strzec przeprawy przez Drwęcę. Okolo 1293 r. doszło do założenia miasta Golubia w zakolu Drwęcy u podnóża zamku.

W tym czasie Krzyżacy rozpoczęli systematyczne zagospodarowywanie komturstw lokując wiele nowych wsi, sprowadzając kolonistów z Niemiec i Śląska. Do 1410 roku następował intensywny rozkwit gospodarczy omawianych ziem, zwłaszcza Golub nabrał dużego znaczenia ze względu na strategiczne położenie. Mieszczanie golubscy bogacili się handlując z sąsiednią ziemią dobrzyńską. Do roku 1310 władał nią zaprzyjaźniony z Krzyżakami książę Siemowit, później przeszła ona w ręce Władysława Łokietka. W roku 1329 została zajęta przez Krzyżaków i jej okupacja trwała do 1343 r. Panujący od 1378 r. Władysław Opolczyk zastawił, a później sprzedał Krzyżakom - oprócz klucza ciechocińskiego należącego do biskupstwa włocławskiego - ziemię dobrzyńską. Została ona wykupiona w 1404 roku, ale już w 1409 r. została ponownie zajęta przez rycerzy Najświętszej Marii Panny.

Pomyślny rozwój gospodarczy opisywanych ziem zahamowały wojny polsko - krzyżackie z XV w. W latach 1611-1625 tutejsze starostwo dzierżawiła siostra króla Zygmunta III Wazy, Anna. Po śmierci Anny król nadał je drugiej swojej żonie, królowej Konstancji, a potem swojej córce, królownie Annie Katarzynie, wreszcie królowej Cecylii Renacie. W końcu XVII w. aż do zaboru w 1772, starostwo golubskie dzierżawili kolejno członkowie rodzin Szczawińskich, Lubomirskich, Grudzińskich, Denhofów oraz Wesslów.

Okres ożywienia gospodarczego zahamowały wojny szwedzkie z lat 1626-29, 1655-60 i 1703-18.

W 1708-10 roku na opisywanym terenie szalała epidemia dżumy. Podczas bezkrólewia w latach 1733-35 teren był plądrowany i rabowany przez wojska rosyjskie. W czasie wojny siedmioletniej (1757-63) przez Golub przeciągały bezustannie wojska pruskie i rosyjskie. W 1769 r. na krótko zajęli Golub konfederaci barscy. Poza tym, do upadku gospodarczego przyczyniła się również egoistyczna polityka szlachty, która płaciła bardzo niskie podatki oraz zwolniona była z ceł. Po I rozbiorze Polski władze pruskie rozpoczęły nową politykę, sprowadzając z głębi Prus kolonistów niemieckich, wprowadzając nowe prawa oraz czyniąc niemiecki językiem urzędowym.

Po III rozbiorze Polski w 1795 roku pod okupacją pruską znalazła się większość Kujaw z ziemią dobrzyńską. Terytorium powiatu leżące na południe od Drwęcy weszło w skład prowincji pruskiej pod nazwą Prusy Południowe departament poznański. Po 1796 r. ziemię dobrzyńską podporządkowano władzom w Płocku, a cały obszar znalazł się w powiecie lipnowskim.

Piętno na omawianym obszarze wyrwały wojny napoleońskie. W ciągu zimy 1806-7 stacjonowały tu wojska francuskie obciążając mieszkańców licznymi kontrybucjami oraz dokonując rekwizycji. Po traktacie w Tylży teren całego dzisiejszego powiatu wszedł w skład Księstwa Warszawskiego. Ziemie wokół Golubia włączono do departamentu bydgoskiego, natomiast ziemia dobrzyńska znalazła się w granicach departamentu płockiego

W wyniku postanowień Traktatu Wersalskiego z 1919 roku ziemie obecnej gminy ponownie znalazły się w granicach państwa polskiego.. Po agresji Niemiec na Polskę pomiędzy 6 a 7 września opisywane tereny zajęły wojska hitlerowskie. Od samego początku okupanci rozpoczęli masową eksterminację ludności polskiej. Niemcy wymordowali również prawie wszystkich Żydów zamieszkujących w Dobrzyniu. Podczas tej akcji zniszczono część zabudowy tego miasta. W Cieszynach koło Golubia hitlerowcy utworzyli obóz będący filią obozu koncentracyjnego w Stutthofie. W wyniku ofensywy wojsk radzieckich w styczniu 1945 roku Niemcy wycofali się, ustępując miejsca Armii Czerwonej, która bez większych walk zajęła 23 stycznia 1945 Golub. W krótkim czasie pełnię władzy w regionie przejęła scentralizowana komunistyczna biurokracja partyjno-państwowa. Tereny na północ od Drwęcy należały do powiatu wąbrzeskiego, na południe - do powiatu rypińskiego.

W 1951 r. doszło do połączenia odrębnych dotąd miast Golubia i Dobrzynia w jeden ośrodek miejski. W 1956 roku utworzono odrębny powiat golubsko-dobrzyński, co pozytywnie wpłynęło na rozwój jego stolicy - miasta Golubia-Dobrzynia i otaczającego go rejonu.

W związku z likwidacją powiatów jako jednostek administracyjnych w 1975 roku przestał istnieć powiat golubsko-dobrzyński, reaktywowany ponownie w 1999 r. w wyniku nowej reformy administracyjnej – teren miasta stał się osobną gminą miejską, natomiast tereny wiejskie weszły w skład gminy Golub-Dobrzyń.

6.3 ZABYTKI NIERUCHOME

Terytorium gminy Golub-Dobrzyń znajduje się na granicy dwóch krain geograficznych: ziemi dobrzyńskiej i chełmińskiej, rozdzielonych naturalną granicą - rzeką Drwęca. Rzeka ta już w średniowieczu dzieliła państwo zakonne od księstwa mazowieckiego, a po 1815 r. zabór pruski od rosyjskiego. W miejscowości Golub-Dobrzyń, stanowiącej odrębną jednostkę administracyjną, znajdowała się komora celna i przejście graniczne, które zostało zlikwidowane dopiero po odzyskaniu przez Polskę niepodległości. W konsekwencji polityk zaborców, ziemie znajdujące się obecnie w granicach gminy, posiadają odmienny charakter i zróżnicowany krajobraz kulturowy.

W szczególności północno-wschodnie tereny gminy, z miejscowościami: Ostrowite, Wrocki, Handlowy Młyn, Owieczkowo, do dziś noszą piętno planowej polityki kolonizacyjnej tej części zaboru pruskiego. Teren gminy jest dość bogaty zarówno w zasoby dziedzictwa kulturowego, jak i w walory krajobrazu przyrodniczego.

Gmina Golub-Dobrzyń posiada szereg zabytków wpisanych do gminnej ewidencji zabytków, pochodzących przede wszystkim z XIX i XX wieku. Należą do nich zespoły dworsko-parkowe, kościoły, domy, budynki przemysłowe i gospodarcze i inne. Do najważniejszych obiektów na terenie gminy należy zaliczyć:

Kościół par. pw. św. Marii Magdaleny w Ostrowitem

Wybudowany pomiędzy 1276 a 1310 rokiem, zniszczony podczas wojny z zakonem krzyżackim, odbudowa około połowy XV wieku, przebudowa w 1. ćwierci XVII wieku. Odnowiony i regotycyzowany około 1900 roku. Ponowna odnowa w latach 1966-1967.

Obiekt usytuowany w zachodniej części wsi Ostrowite, przy drodze do sąsiedniej miejscowości Chełmonie. Gotycki, orientowany, jednonawowy, założony na rzucie prostokąta, od zachodu przylega do niego wieża na rzucie kwadratu. Ściany korpusu nawowego częściowo murowane z kamienia, częściowo z cegły, wieża, szczyt wschodni i nowa kruchta ceglane. Ściany budynku osadzone na kamiennej podmurówce, wzmocnione z zewnątrz narożnymi szkarpami, podwyższone cegłą w wątku gotyckim do gzymsu kordonowego. Wewnątrz nawy strop belkowy, w zakrystii sklepienie kolebkowe, pod wieżą krzyżowe. Korpus nawowy przekryty dwuspadowym dachem, dach wieży pograżony, całość pokryta dachówką ceramiczną. Elewacja południowa prostokątna, wieńczy ją schodkowy gzyms uskokowy oraz połączyć dachu. Na środkowej osi usytuowana kruchta z dwuskrzydłowymi drzwiami wejściowymi. Kruchta zwieńczona trójkątnym szczytem. Otwory okienne elewacji regotycyzowane, ostrołukowe. Elewacja północna analogiczna do południowej, pozbawiona otworu wejściowego i kruchty. Elewacja wschodnia prostokątna z jednym otworem okiennym zamkniętym ostrołukowo. Ponad gzymsem szczyt o cechach późnorenesansowych, wydzielony odsadzką, dekorowany czterema rzędami ślepych arkadek o łukach odcinkowych. Całość ujmują wolutowe i ćwierćkoliste spływy oraz sterczynki. W zwieńczeniu półkolisty szczytek z piramidką.

W centralnej osi elewacji zachodniej czterokondygnacyjna wieża, dolna kondygnacja oddzielona od wyższej gzymsem kordonowym, pomiędzy pozostałymi kondygnacjami gładki fryz. Środkowa oś wieży z półkoliście zamkniętymi oknami i blendami. Wieża zwieńczona ażurową attyką, z odcinkowo zamkniętymi przezroczami. Grzebień attyki dekorowany sterczynami. Wewnątrz jednoprzestrzenna nawa przykryta stropem belkowym, w zakrystii sklepienie kolebkowe, pod wieżą - krzyżowe. Elementy wyposażenia - gotycka płaskorzeźba św. Jana Ewangelisty.

Kościół pw. św. Marcina we Wrockach

Obiekt powstał w 2. poł. XIII w. Z tego czasu zachowały się mury obwodowe we wschodniej części nawy. W połowie XIV w. przedłużono nawę oraz wzniesiono prezbiterium. W kolejnym wieku dostawiono także wieżę. Świątynia była wielokrotnie odnawiana, na początku XVIII w. oraz w 1888 i 1925 r. Nawa zbudowana jest z głazów narzutowych, prezbiterium oraz wieżę z cegły w wątku gotyckim z użyciem zendrówek. Do dwuprzęsłowego prezbiterium zamkniętego trójbocznie przylega od północy zakrystia na planie kwadratu. Do szerszej, trójpłaszczyznowej nawy przylega zbudowane na początku XX w. aneksy mieszczące kruchtę oraz składzik. Prezbiterium przekryte jest sklepieniem krzyżowo-żebrowym, nawa sklepieniem belkowym. Do kościoła od zachodu prowadzi ostrołukowy portal o dwóch sfazowanych uskokach.

Wyposażenie wnętrza pochodzi głównie z okresu baroku. Składa się na nie ołtarz główny z ok. 1700 r. z rzeźbami św. Marcina, Grzegorza Wielkiego oraz w polu środkowym Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej. Cztery ołtarze boczne są rokokowe i pochodzą z końca XVIII w. Ponadto ambona z 1796 r. i chrzcielnica z 1797 r., umieszczone po bokach tarczy, z rzeźbioną grupą Chrztu w Jordanie oraz konfesjonał i krucyfiks barokowe.

Kościół pw. Ścięcia św. Jana Chrzciciela w Nowogrodzie

Obiekt został zbudowany w latach 1900-1906 wg projektu Władysława Czechowskiego, budowniczego guberni płockiej. Murowany, neogotycki kościół zastąpił drewniany, wzniesiony w 1779 r., spalony w 1899 r. Świątynia na planie prostokąta składa się z jednej nawy z wydzielonym prezbiterium, poprzedzonej od zachodu wieżą.

Wyposażenie wnętrza przeważnie neogotyckie, pochodzące z czasu budowy świątyni. Poza tym ołtarz boczny zestawiony ze starszych fragmentów pochodzących z 3. ćw. XVII w. z obrazem św. Antoniego namalowanym przez Dobiesława Królikowskiego w 1887 r., późnogotyckie rzeźby św. Mikołaja i św. Wawrzyńca, obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem z XIX w., monstrancja rokokowa Jana Letyńskiego, złotnika toruńskiego. Przy kościele stoi drewniany krzyż misyjny zwieńczony chorągiewką z datą 1779, pochodzącą zapewne ze starego kościoła.

Kościół ewangelicki w Ostrowitem

Wybudowała go w Ostrowitem w pierwszej dekadzie XX wieku Pruska Komisja Osiedleńcza dla sprowadzonych tu osadników niemieckich. Głównym obiektem była świątynia – zbór połączony z pastorkówką (plebanią ewangelicką). Obok plebanii budynek gospodarczy połączony w całość z wozownią. Wieże zboru ewangelickiego pokrywa dach w formie hełmu baniastego (inaczej cebulastego), ze smukłą kolumnową nadbudówką – tzw. latarnią. W najwyższej części hełm cebulasty przechodzi w iglicę zwieńczoną kulą.

Pałac w Sokolowie

Zespół pałacowy składa się z pałacu – budowli z II poł. XIX w., parku o pow. 6,93 ha, założone w XIX w i części gospodarczo-folwarcznej. Prawdopodobnie dwór został wniesiony już w XVII lub XVIII wieku przez ówczesnych właścicieli dóbr sokołowskich, rodzinę Działyńskich. Do dwukondygnacyjnego budynku na rzucie prostokąta z ryzalitem na dłuższym boku przylega czterokolumnowy portyk. Od strony północnej przylega do dworu park o powierzchni ok. 7 ha.

Zespół podworsko-folwarczny z parkiem w Ostrowitem

Zabytkowy dworek otoczony parkiem, dziś budynek i teren szkoły podstawowej. Właściciele folwarku zamieszkiwali przestrzenną reprezentacyjną siedzibę –dworek. „Służbowe” mieszkania dla pracowników folwarku znajdowały się w parterowych chatkach. Folwark w Ostrowitem posiadał liczne budynki gospodarcze, między innymi oborę, owczarnię a nawet kuźnię i gorzelnię.

Spośród zespołów pałacowo parkowych posiadających znaczenie, jako zabytki kulturowe oraz przyrodnicze na terenie gminy zachowało się dziesięć obiektów:

- Sokolowo –zespół pałacowo –parkowy;
- Gajewo –zespół dworsko –parkowy;
- Owieczkowo –zespół dworsko –parkowy;
- Gałczewko –zespół dworsko –parkowy;
- Pusta Dąbrówka –zespół dworsko –parkowy;

- Ostrowite –zespół pałacowo –parkowy;
- Słuchaj –zespół dworsko –parkowy;
- Karczewo –zespół podworski;
- Poćwiardowo –zespół podworski;
- Wrocki -zespół podworski.

W typie zespołów dworsko–parkowych są również osada Nadleśnictwo w Konstancjewie z założeniem ogrodowym o charakterze parkowym i osada młyńska w miejscowości Lisak, z założeniem o charakterze parkowym.

Na uwagę zasługują także parki podworskie. Oprócz znaczenia historycznego parki te pełnią ważną funkcję ekologiczną wzbogacając i urozmaicając środowisko przyrodnicze krajobrazu rolniczego na obszarach wiejskich. Niestety większość parków jest zaniedbana, drzewostan jest zaniedbany a układ przestrzenny parku rzadko czytelny. Na terenie gminy znajdują się parki podworskie w miejscowościach: Gajewo (2,7 ha), Gałczewko (4,4 ha), Karczewo (2,3 ha), Lisak (1,4 ha), Ostrowite (3,1 ha), Owieczkowo (1,8 ha), Poćwiardowo (1,5 ha), Pusta Dąbrówka (1,0 ha), Słuchaj (2,1 ha), Sokołowo (7,0 ha) i Wrocki (0,9 ha). Parki w Gajewie, Gałczewku, Karczewie, Ostrowitem, Pustej Dąbrówce, Słuchaju i Sokołowie są wpisane do rejestru zabytków i podlegają ochronie na mocy przepisów ustawy o zabytkach i opiece nad nimi. Większość parków wymaga rewaloryzacji zarówno drzewostanu jak i układu przestrzennego

Obiekty kolejnictwa, młyny, kuźnie, mleczarnie etc. jako związane z historią techniki i cywilizacji – podlegają ochronie konserwatorskiej. Winny być zachowane w dobrym stanie technicznym. Na terenie gminy znajduje się część linia kolejowa Kowalewo -Brodnica, którą oddano do użytku w 1900 roku. Kilka obiektów takich jak budynki stacyjne w Ostrowitem, Gałczewku i Wrockach, które utraciły dawną funkcję wraz z zakończeniem eksploatacji trakcji kolejowej w 1999 roku należy uznać za zabytkowe. Wymienione wyżej zabytki kolejnictwa - budynki stacyjne i strażnice drogowe, podlegające winny być zachowane w dobrym stanie przez właścicieli bądź użytkowników. Szczególną troską należy otoczyć młyny (dawniej wodne) w Handlowym Młynie i Zarębie wraz zespołem budynków gospodarczych, a także z pozostałościami konstrukcji po kołach młyńskich i ciekach wodnych wraz z urządzeniami do spiętrzenia wody. Obiekty techniki jakimi są młyny (parowe, wodne, elektryczne) wraz z zachowanym pierwotnym wyposażeniem i infrastrukturą techniczną (pozostałości po kołach młyńskich, cieki wodne i budynki pomocnicze) podlegają ochronie jako trwały ślad w rozwój techniki i cywilizacji. Budynki gospodarcze stodoły, obory, spichrze (ciekawy przykład budynku gospodarczego we wsi Słuchaj - spichlerz, mur., 1 ćw. XX w.), wiatraki i inne charakterystyczne dla danego regionu budowle inżynierskie (mosty, wiadukty) i przemysłowo - techniczne (mleczarnie, cegielnie, fabryki) podlegają ochronie jako trwały element krajobrazu kulturowego gminy. Dopuszcza się wymianę zabudowy, której stan techniczny zagraża bezpieczeństwu ludzi i mienia.

Przy odtwarzaniu zabudowy należy kierować się zasadą że nowy budynek powinien swoim usytuowaniem, gabarytem kształtem i pokryciem dachu, nawiązywać do poprzedniego. Przy lokalizacji nowej zabudowy powinno się uwzględniać sąsiedztwo obiektów o wartości kulturowej - nowe budynki nie powinny być sytuowane w taki sposób by degradowały istniejącą tradycyjną zabudowę, a ich forma architektoniczna powinna być dostosowana do otaczającej zabudowy, tworząc miejscowy krajobraz kulturowy.

Na terenie gminy występują różne typy osad w kształcie:

- owalnicy: Cieszyny, Ostrowite, Wrocki;
- przydrożnicy – Gajewo, Gałczewo, Lisewo, Macikowo, Krążno, Owieczkowo, Podzamek Golubski, Płachoty, Skępsk, Sokołowo, Węgiersk;
- luźne kolonie powstałe w wyniku parcelacji: Carski Dar, Józefat, Konstancjewo, Kujawa, Nowa Wieś, Mokry Las, Kamienny Smug, Paliwodzizna, Sadykierz;
- osiedla na bazie dawniejszych osad folwarcznych: Gałczewko, Karczewo, Słuchaj, Pusta Dąbrówna, Poćwiardowo.

Do wsi o układzie zachowanym można zaliczyć: Cieszyny, Gałczewko, Lisewo, Nowogród, Ostrowite, Węgiersk, Wrocki.

Z powodu przebiegającej na Drwęcy granicy dwóch zaborów pruskiego i rosyjskiego powstawały wzdłuż jej biegu w kilkukilometrowych odstępach strażnice i urzędy celne, zabezpieczające ją przed liczną kontrabandą przemytników wykorzystujących różnicę w cenach w obu zaborach.

Ważną rolę w krajobrazie kulturowym pełnią, stojące na miedzach, na rozstajach dróg, wśród pól lub też w otoczeniu starych drzew, często zabytkowe, kapliczki oraz figury i krzyże przydrożne. Na terenie gminy Golub-Dobrzyń zlokalizowanych jest 7 nieczynnych obecnie, opuszczonych i w większości już zdewastowanych cmentarzy ewangelickich, z których najstarszy, założony jeszcze pod koniec XVIII w., znajduje się w miejscowości Józefat. Inne miejsca wiecznego pochówku w większości pochodzą z II poł. XIX w. i pocz. XX w.: w Kolonii Lipnicy, w Sokoligórze na granicy z miejscowościami Gaj i Gałczewko, Skępsku, Podzamku Golubskim (włączony obecnie wraz z zespołem dworsko-folwarczno-parkowym w obręb miasta Golubia-Dobrzynia), Płachotach, Ostrowitem. Część z nich została włączona do gminnej ewidencji zabytków.

6.4 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

6.5 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic gminy. Środowisko kulturowe gminy zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki kamienia do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Ewidencja stanowisk

archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Na terenie gminy Golub-Dobrzyń znajduje grodziska w miejscowości Nowogród, objęte strefą ochrony archeologicznej „W”, mające ekspozycję terenową. Pozostałe nieruchome zabytki archeologiczne nie posiadają ekspozycji terenowej i tereny przez nie zajmowane są dostępne na cele inwestycyjne pod warunkiem wcześniejszego przeprowadzania wykopaliskowych badań archeologicznych. Z uwagi na dużą ilość nieruchomych zabytków archeologicznych na terenie gminy pożądane byłoby, aby przy wszystkich inwestycjach na terenie gminy przeprowadzono badania archeologiczne.

Istotnym zagrożeniem dla stanowisk i zabytków archeologicznych są wszelkiego rodzaju prace ziemne takie jak : prace inwestycyjne (budowa domów, dróg, melioracje, wodociągi), głęboka orka, eksploatacja żwiru i piasku. Część stanowisk archeologicznych zagrożona jest także przez procesy naturalne.

W związku z faktem, że każde zniszczenie dawnego grobu, osady czy wału grodziska jest nieodwracalne, realizowane na terenie gminy wszelkie prace inwestycyjne w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych uzgadniane będą na etapie projektu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, który określi warunki realizacji inwestycji. W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych w decyzjach Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

6.6 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje takie przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem itp. Są one kultywowane np. przy okazji organizowanych corocznie Dożynek Gminnych.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz

w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę słabych i mocnych stron Gminy Golub-Dobrzyń.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
– Atrakcyjne położenie Gminy, sprzyjające rozwojowi turystyki – Dobra dostępność komunikacyjna dzięki przebiegającej przez Gminę drodze krajowej nr 15 oraz drogom wojewódzkim – Bliskość siedziby województwa - Torunia – Siedziba Gminy znajduje się w Golubiu-Dobrzyniu, mieście powiatowym i siedzibie wielu instytucji administracyjnych – Położenie siedziby Gminy w jej centrum – Obecność wielu wartościowych obiektów i zespołów obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków – Zachowane obiekty sakralne oraz nekropole o wysokiej wartości kulturowej – Duża liczba założeń zieleni komponowanej – Historyczna wielokulturowość terenów Gminy – Utrzymanie w dobrym stanie większości obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków – Obecność na terenie Gminy szlaków turystycznych – Bogata w informacje gminna witryna internetowa – Czystość środowiska – Wykorzystywanie funduszy unijnych przez władze Gminy – Zainteresowanie historią i kulturą regionu wśród władz Gminy – Aktywna działalność lokalnych organizacji pozarządowych, a także stowarzyszeń	– Brak dostępności kolejowej – Duży ruch samochodowy w centrum Golubia-Dobrzynia, wpływający na transport w całej gminie – Duża powierzchnia gminy i duże odległości między skrajnymi miejscowościami – Brak większej ilości przepraw przez rzekę Drwęcę – Zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków – Niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego – Samowole budowlane oraz niewłaściwie prowadzone remonty obiektów zabytkowych, powodujące utratę walorów zabytkowych – Niezbyt duże środki w budżecie Gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego – Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego – Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych – Zła sytuacja finansowa części właścicieli obiektów zabytkowych
SZANSE	ZAGROŻENIA
– Zwiększenie środków budżetowych Gminy na działania związane z ochroną zabytków	– Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów

– Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków – Szersza promocja walorów kulturowych i przyrodniczych Gminy, przyciągająca turystów – Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki miejscowości – Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne – Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby – Opracowanie dokumentów takich jak Strategia Rozwoju Turystyki – Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk) – Korzystanie z dofinansowania na działania rewitalizacyjne (np. w ramach RPO) – Zachowanie tożsamości regionalnej mieszkańców od edukacji szkolnej poprzez festyny, lokalne święta, konkursy itd. – Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych – Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych – Komplementarność z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego	– nowej zabudowy nie nawiązujących do charakteru regionu – Zmiany w układach ruralistycznych, związane z nową zabudową – Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych – Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych – Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska – Zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów – Niewłaściwa polityka w zakresie promocji zabytków, wiążąca się np. z nadmierną komercjalizacją – Zanik tradycji i tożsamości regionalnych – Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego – Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych – Klęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe – Akty wandalizmu
--	---

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami gminnymi. Wyznaczone kierunki i zadania uwzględniają specyfikę dziejów Gminy i charakter jej dziedzictwa kulturowego oraz są zgodne z celami wyznaczonymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

1. Dbłość o ład przestrzenny i krajobraz kulturowy w Gminie

Polityka przestrzenna gminy powinna być zgodna z zasadami ochrony dziedzictwa kulturowego, w celu jak najlepszego zachowania obiektów zabytkowych. Odbywać się to będzie poprzez:

- ściśle powiązanie działań przy obiektach zabytkowych z dokumentami planistycznymi gminy, takimi jak miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz innymi dokumentami programowymi;
- odpowiednią konserwację zabytkowej zieleni stanowiącej krajobraz kulturowy ;
- pielęgnację cmentarzy i miejsc pamięci wpisanych do gminnej ewidencji zabytków;
- coroczne przeznaczanie środków z budżetu gminy w ramach dotacji celowej na rewaloryzację obiektów zabytkowych wpisanych do gminnej ewidencji zabytków

2. Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków

W perspektywie na lata 2020-2023 gmina realizować będzie działania związane z aktualizacją zasobu gminnej ewidencji zabytków, polegające przede wszystkim na prowadzeniu rozpoznania i wprowadzaniu do kart ewidencyjnych zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów. Proces ten będzie na bieżąco konsultowany z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. W razie konieczności szczególnej ochrony obiektów zabytkowych przewiduje się też działania mające na celu zgłaszania zabytków typowanych do wpisu do rejestru zabytków. Cyklicznej kontroli podlegać będzie również zasób archeologiczny gminy. Przewidziane aktualizacje obejmują perspektywę dwuletnią, raport z aktualizacji dołączany jest do sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

3. Działania związane z bieżącymi remontami obiektów zabytkowych z budżetu Gminy:

W celu dbałości o obiekty zabytkowe będące w administracji Gminy corocznie przeznaczane są środki budżetowe na ich remonty i rewaloryzację. W perspektywie trwania niniejszego programu Gmina Golub-Dobrzyń na miarę środków finansowych planuje następujące inwestycje:

L.p.	Zadanie	Planowany okres
1	Remont dachu – świetlica wiejska Podzamek Golubski (Podzamek Golubski 24)	2020-2021
2	Wymiana stolarki okiennej i drzwiowej – świetlica wiejska Podzamek Golubski (Podzamek Golubski 24)	2020-2021
3	Wymiana stolarki okiennej i drzwiowej – dwór w Gajewie (Gajewo 14)	2020-2021
4	Remont dachu – dwór w Gałczewku (Gałczewko 2)	2020-2022
5	Rewitalizacja parku w Gałczewku	2019-2021
6	Odnowienie tablicy pamiątkowej na budynku dawnej szkoły w Cieszynach (Cieszyny 27)	2019-2020
7	Wymiana stolarki okiennej i drzwiowej w szkole w Ostrowitem (Ostrowite 42)	2020-2022
8	Remont świetlicy wiejskiej , drogi dojazdowej i parkingu przy remizie strażackiej w Ostrowitem	2019-2021
9	Remont dawnej kuźni na potrzeby garażu OSP	2020-2022
10	Wymiana stolarki okiennej i drzwiowej – pałac w Pustej Dąbrówce (Pusta Dąbrówka 33)	2021-2022

4. Odpowiednia ekspozycja i promocja najcenniejszych obiektów

W celu odpowiedniego zagospodarowania ruchu turystycznego niezbędne są działania

poprawiające dostęp i atrakcyjność wizualną najcenniejszych obiektów zabytkowych. Wzbogaci to ofertę turystyczną, a także umożliwi tworzenie nowych produktów turystycznych. Przewiduje się następujące działania:

- stworzenie jednolitego systemu identyfikacji wizualnej w postaci oznaczeń, tablic, drogowskazów itp., w tym wykorzystania nowoczesnych technologii informatycznych (np. lokalizacji GPS);
- publikowanie folderów, ulotek oraz innych materiałów przybliżających mieszkańcom i turystom zasoby historyczne gminy;
- atrakcyjne przedstawianie obiektów za pomocą iluminacji, tworzenia punktów widokowych, prezentacji multimedialnych i muzycznych;
- dbanie o zawartość strony internetowej gminy poprzez umieszczenie informacji dotyczących zasobu zabytkowego;
- opracowanie mapy dziedzictwa kulturowego gminy, także z wykorzystaniem systemu informacji przestrzennej.

5. Rozwój produktów turystycznych opartych na walorach dziedzictwa kulturowego także z uwzględnieniem turystyki jednodniowej

Obiekty historycznego dziedzictwa są jednymi z najistotniejszych elementów strategii promocyjnej gminy. Niezbędne jest zatem tworzenie nowych oraz rozwój istniejących produktów turystycznych przeznaczonych dla odwiedzających gminę turystów. Do najważniejszych działań gminy w tym zakresie należeć będzie:

- rozwijanie istniejących produktów turystycznych opartych na szlakach turystycznych, kulturowych lub ścieżkach edukacyjnych;
- tworzenie nowych produktów, ze szczególnym uwzględnieniem innowacyjnych form turystyki bądź aktywności mogących przyciągnąć turystów - np. turystyka eksploracji, geocaching, gry miejskie, gry wojenne;
- organizacja lub kontynuacja organizacji imprez masowych, związanych z lokalnym zasobem zabytkowym i kulturalnym;
- organizacja imprez lokalnego zasięgu, przybliżających mieszkańcom gminy i regionu wartości historyczne gminy;
- postawienie na innowacyjność projektów;

6. Promocja gminy na forum krajowym i zagranicznym

Bardzo ważnym elementem w procesie promowania dziedzictwa kulturowego jest zachowanie odpowiednich zasad public relations. Gmina przyjęła następujące założenia swojej polityki promocyjnej:

- walory zabytkowe i kulturowe są jednym z podstawowych elementów promocji Gminy na różnego rodzaju targach, sympozjach i konferencjach;
- nawiązywanie współpracy w zakresie dobrych praktyk w ramach partnerstwa krajowego i zagranicznego przyczyni się do lepszego wykorzystania zasobów kulturowych gminy;
- udział w konkursach na najlepiej zadbane zabytki, najciekawszy produkt turystyczny itp. wypromują użytkowników dbających o obiekty zabytkowe;

- współpraca z mediami, zarówno tradycyjnymi, jak i internetowymi przyczyni się do lepszego postrzegania zasad ochrony dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców i turystów.

7. Edukacja społeczeństwa w zakresie zachowania dziedzictwa kulturowego

W celu jak najszerzego przybliżenia zasad ochrony dziedzictwa kulturowego dla mieszkańców, zarówno dorosłych, jak i dzieci i młodzieży planuje się następujące działania:

- wspieranie działalności instytucji kultury i organizacji pozarządowych podejmujących zadania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego;
- organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego;
- wsparcie akcji mających na celu odrestaurowanie lub uporządkowanie obiektów zabytkowych, cennych z punktu widzenia lokalnej społeczności oraz propagowanie lokalnej kultury i tradycji dziedzictwa kulturowego Miasta i regionu;
- wprowadzenie elementów przybliżających lokalną kulturę i tradycję w działalność placówek edukacyjnych, kulturalnych, bibliotek, świetlic itp.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Gminy Golub-Dobrzyń powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych. Ze strony Gminy zadania będą wykonywane bądź wspierane przez gminne jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, placówki kultury – np. biblioteka) oraz Urząd Gminy w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków będących własnością Gminy, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie ze środków zagranicznych i krajowych, nagrody, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzeniu miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),

- koordynacji (m.in. poprzez realizację projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi)

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art. 87 ust. 1 i ust. 5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata wójt (burmistrz, prezydent) sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy (Miasta). Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym np. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo- konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.,
- elementy dziedzictwa kulturowego wprowadzone do edukacji szkolnej oraz przedszkolnej,
- elementy dziedzictwa kulturowego w pracach bibliotek oraz gminnych jednostek kultury.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury oraz programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- dotacje wojewódzkie,
- dotacje powiatowe,
- dotacje gminne,
- inne źródła.

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych,
- źródła pozaunijne

11.1 ŹRÓDŁA KRAJOWE

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ MINISTRA WŁAŚCIWEGO DS. KULTURY ORAZ PROGRAMY OPERACYJNE MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Ogłaszane decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programy operacyjne stanowią podstawę ubiegania się o środki ministerialne na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Programy operacyjne określają: cele, zadania, typy projektów, alokację finansową, uprawnionych wnioskodawców, tryb naboru i wyboru wniosków, kryteria oceny, zobowiązania wnioskodawców, wskaźniki monitoringu. Przy ocenie wniosków branych jest pod uwagę wiele kryteriów, m.in.: wartość merytoryczna, zakorzenienie w tradycji, zasadność realizacji projektu, wiarygodność organizatora, efektywność wykorzystania środków. Programy są ogłaszane rokrocznie, z reguły w kilku priorytetach.

Celem Programu „Dziedzictwo kulturowe” jest ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego w kraju i za granicą, wspieranie działalności muzeów oraz popularyzacja kultury ludowej.

Program „Dziedzictwo kulturowe” składa się z następujących priorytetów:

a. Ochrona zabytków

Strategicznym celem priorytetu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne.

Kluczowe dla realizacji celów priorytetu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku. W ramach priorytetu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. W pierwszej kolejności wsparcie otrzymywać będą obiekty najbardziej zagrożone oraz zabytki najcenniejsze – wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego

Ludzkości UNESCO, uznane za Pomniki Historii oraz te, posiadające wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Biorąc pod uwagę fakt, że priorytet ma charakter ogólnopolski, szczególny nacisk kładziony jest też na projekty uwzględniające rolę zabytków w rozwoju turystyki. Dlatego istotnym celem priorytetu jest kierowanie pomocy dla cennych obiektów położonych na terenach uboższych gospodarczo i turystycznie, czego efektem będzie zwiększenie dostępności do zabytków, podniesienie atrakcyjności regionów i wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

Mimo że określone regulaminem zasady dopuszczają możliwość całkowitego finansowania zadania, to wsparcie takie będzie można otrzymać tylko w szczególnych przypadkach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną i naukową, wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub gdy stan zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac. Istotnym elementem branym pod uwagę przy ocenie organizatorów będzie ich doświadczenie, podejmowanie w przeszłości działań zmierzających do zabezpieczenia obiektu zabytkowego oraz umiejętność pozyskiwania innych niż ministerialne środków na realizację zadania, a także zdolność do maksymalnego wykorzystania w przyszłości potencjału dofinansowanej inwestycji. Kluczowym efektem działań realizowanych w ramach priorytetu winno być stworzenie trwałych podstaw dla harmonijnego funkcjonowania obiektów zabytkowych we współczesnym, podlegającym dynamicznym, nierzadko nieodwracalnym zmianom otoczeniu. Dzięki realizacji nakreślonych wyżej celów obiekty zabytkowe, zachowując status materialnych świadectw minionych wieków, pozostaną integralną, pełnoprawną częścią czasów obecnych i przyszłych.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

1. Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowanych do przeprowadzenia w roku udzielenia dofinansowania;
2. Prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzonych w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków).
3. W przypadku zadań określonych w ust. 1 można ubiegać się wyłącznie o dofinansowanie kosztów określonych w art. 77. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.).
4. Do priorytetu nie kwalifikują się zadania, które są współfinansowane ze środków europejskich.

Uprawnieni wnioskodawcy

1. O dofinansowanie w ramach priorytetu mogą ubiegać się podmioty prawa polskiego – osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadające taki zabytek w trwałym zarządzie.
2. W przypadku zadań określonych w § 1 ust. 1 pkt. 2 regulaminu tego priorytetu o dofinansowanie ubiegać mogą się wyłącznie wnioskodawcy, których działalność nie jest finansowana ze środków publicznych.
3. O dofinansowanie w ramach priorytetu nie mogą ubiegać się państwowe instytucje kultury,

publiczne szkoły oraz uczelnie wyższe, uczelnie artystyczne oraz inne podmioty, o których mowa w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Tryb naboru: do 30 listopada br. i 31 marca następnego. Nabory listopadowe zazwyczaj wyczerpują alokację na dany rok

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 25 000,00 zł.
2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.
3. Dofinansowanie, zgodnie z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych.
4. W przypadkach określonych w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dofinansowanie może być udzielone w kwocie do 100% nakładów koniecznych.
5. Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych zobowiązany jest umieścić we wniosku stosowną informację na ten temat wraz z uzasadnieniem. Wniosek nie zawierający takiego uzasadnienia zostanie odrzucony jako błędny formalnie.

Na podstawie art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:

1. sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich
2. przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
3. wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
4. opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
5. wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
6. sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
7. zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
8. stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
9. odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
10. odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
11. odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
12. modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które

posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;

13. wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
14. uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
15. działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
16. zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;
17. zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

UWAGA – sporządzenie ekspertyz, badań, dokumentacji, programów lub projektów stanowi koszty kwalifikowane jedynie w przypadku, gdy są częścią prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, bądź wynikają z prowadzonych prac i są wykonywane po dacie podpisania umowy o dotację.

b. Kultura ludowa i tradycyjna

Strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowywane będą przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych (w tym zawodowych i wiekowych np. zjawisk folkloru dziecięcego i młodzieżowego). Inicjatywy te mają przyczyniać się do integracji członków społeczności, wśród których dane zjawiska funkcjonują, i w ramach których są przekazywane (transmitowane). Zadaniem programu jest wspieranie działań związanych z materialnym oraz niematerialnym wymiarem dziedzictwa kulturowego, co wpisuje się w założenia ratyfikowanej w 2011 roku przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji UNESCO z 2003 roku w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Szczególny nacisk w programie zostaje położony na projekty kompleksowe, integrujące zarówno nadawców – twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych; tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu; wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów; wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami.

c. Ochrona zabytków archeologicznych

Strategicznym celem priorytetu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Cel ten został sformułowany w oparciu o fundamentalną dla ochrony dziedzictwa kulturowego zasadę zrównoważonego rozwoju, która dopuszcza inwazyjne metody badawcze jedynie w ostateczności, gdy stanowisko (zabytek

archeologiczny) narażone jest na bezpośrednie zniszczenie spowodowane oddziaływaniem przyrodniczym, bądź działaniami człowieka. Stąd zadaniem priorytetu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także publikacja ich wyników. Nie będą natomiast wspierane projekty, które prowadzą do niszczenia stanowisk archeologicznych (np. poprzedzające rekonstrukcje na stanowisku archeologicznym).

Ze względu na rozległość, różnorodność, a zwłaszcza nieodnawialność zasobów tworzących dziedzictwo archeologiczne oraz złożoność procesów związanych z jego badaniem i ochroną, kluczowe dla właściwej realizacji celów priorytetu jest nie tylko zachowanie wysokiej wartości naukowej i poznawczej prowadzonych działań, lecz również przestrzeganie w trakcie ich realizacji określonych norm międzynarodowych, wskazanych w Europejskiej konwencji o ochronie dziedzictwa archeologicznego (Konwencja Maltańska) i Międzynarodowej Karcie Ochrony i Zarządzania Dziedzictwem Archeologicznym ICOMOS (Karta Lozańska). Zadania finansowane z ramach priorytetu powinny być realizowane zgodnie z tymi zasadami. Szczególnie istotne jest upowszechnianie wyników badań już zakończonych, które do tej pory nie doczekały się opracowania i publikacji, stąd projekty podejmujące takie zagadnienia będą wyżej oceniane.

Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem, umożliwiającym skuteczną realizację projektów o wyżej nakreślonym profilu, jest stabilność finansowa i organizacyjna, w ramach priorytetu rozszerzony zostaje zakres finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu priorytetu.

Wsparcie finansowe udzielane będzie tym projektom, których autorzy, dysponując niezbędnym doświadczeniem oraz zapleczem organizacyjnym i naukowym, gwarantują stabilność działania oraz wysoki poziom kadry odpowiedzialnej za realizację podjętych zamierzeń merytorycznych.

Zasadniczym efektem działań finansowanych w ramach priorytetu powinno być upowszechnienie w środowisku naukowym i konserwatorskim wyników przeprowadzonych dotychczas badań, co pozwoli na wykorzystanie ich do świadomej i zrównoważonej ochrony dziedzictwa. Równoległe działania te powinny rozwijać świadomość społeczną, zarówno jeśli chodzi o wartość dziedzictwa archeologicznego, jak i potrzebę jego zachowania i ochrony, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań, służących ochronie dziedzictwa archeologicznego na terenie Rzeczypospolitej Polskiej:

- 1) ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- 2) nieinwazyjne badania archeologiczne, nie związane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;
- 3) opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

W przypadku wyników archeologicznych badań poprzedzających inwestycje, dofinansowane mogą być wyłącznie koszty opracowania redakcyjnego i publikacji książkowej oraz ewentualnych dodatkowych analiz, które nie zostały wykonane w ramach umowy z inwestorem.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać się mogą następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury;
- 2) państwowe instytucje kultury;
- 3) organizacje pozarządowe;

- 4) publiczne uczelnie akademickie;
 - 5) niepubliczne uczelnie akademickie;
 - 6) podmioty prowadzące działalność gospodarczą.
1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 30 000 zł.
 2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.
 3. Maksymalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi 200 000 zł oraz nie może przekraczać 85% budżetu przedstawionego we wniosku.
- Wnioskodawca może ubiegać się o dofinansowanie zadania na okres dwóch kolejnych lat. Zadania dwuletnie muszą spełniać następujące warunki:

- 1) wnioskodawca przedstawia w formularzu wniosku odrębne kosztorysy i harmonogramy na każdy rok realizacji zadania;
- 2) w każdym roku realizacji zadania obowiązują wymagania odnośnie minimalnej i maksymalnej kwoty dofinansowania wnioskowanego na dany rok realizacji, określone w § 14 ust. 1 i ust. 3 regulaminu priorytetu;
- 3) w każdym roku realizacji zadania obowiązują wymagania odnośnie procentowego udziału dofinansowania ministra w stosunku do rocznego budżetu zadania określone w § 14 ust. 3 regulaminu priorytetu, z zastrzeżeniem § 14 ust. 7-9.

W przypadku pozytywnego rozpatrzenia wniosku, określona zostaje całościowa kwota dofinansowania wraz z podziałem na każdy rok realizacji.

Koszty kwalifikowane:

1. Honoraria i wynagrodzenia:

- wykonawców badań, dokumentacji, konserwacji i analiz specjalistycznych,
- autorów tekstów i opracowań,
- redaktorów, tłumaczy i recenzentów tekstów do publikacji.

2. Zakup usług związanych z realizacją zadania:

- analizy i badania specjalistyczne, np. metalograficzne, dendrologiczne,
- wykonanie dokumentacji, także w formie cyfrowej (np. modele 3D, skany),
- konserwacja zabytków ruchomych,
- wykonanie zdjęć lotniczych,
- badania nieinwazyjne, np. geomagnetyczne, elektrooporowe.

3. Koszty związane z publikacją, w tym:

- projekt, skład, łamanie, druk,
- opracowanie fotografii i ilustracji,
- tłoczenie płyt,
- publikacja w internecie.

4. Organizacja realizacji zadania, w tym:

- wynajęcie sprzętu niezbędnego do wykonania badań,

- zakup map niezbędnych do realizacji zadania,
- zakup niezbędnych materiałów biurowych,
- koszty transportu i wyjazdów w teren (z wyłączeniem noclegów),
- koordynacja zadania,
- obsługa finansowo-księgowa (nie dotyczy instytucji kultury oraz uczelni).

5. Promocja zadania, w tym: ogłoszenia w mediach i internecie, ulotki i broszury reklamowe, organizacja wystaw, spotkań i konferencji (ale nie udział w konferencjach organizowanych przez inne podmioty).

Koszty promocji nie powinny przekraczać 10% budżetu zadania.

d. Rozwój infrastruktury kultury – Infrastruktura kultury

Celem Programu „Rozwój infrastruktury kultury” jest wsparcie infrastruktury i poprawa funkcjonowania podmiotów prowadzących działalność kulturalną, szkół i uczelni artystycznych oraz domów kultury.

Celem priorytetu jest stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze.

Od wielu lat sytuacja podmiotów działających w sferze kultury ukazuje ogromne potrzeby wsparcia finansowego, które umożliwi ich modernizację i rozwój, a także zwiększenie dostępu i podniesienie atrakcyjności oferty kulturalnej. Strategicznym celem priorytetu jest zatem stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze. Katalog działań priorytetu, obejmujący prace budowlane, zakup wyposażenia niezbędnego dla realizacji celów statutowych, czy sporządzanie dokumentacji technicznej, daje możliwość finansowania zadań generujących istotne zmiany jakościowe, w zakresie sprawności i efektywności funkcjonowania zaplecza materialno-technicznego, podmiotów objętych priorytetem. Ze względu na zróżnicowany stan infrastruktury w tym sektorze założenia priorytetu dopuszczają finansowanie różnorodnych zadań. Szczególnie istotne są: poprawa stanu infrastruktury kultury zwiększająca dostęp do oferty kulturalnej i podnosząca jej atrakcyjność, działania przyczyniające się do faktycznego zwiększenia potencjału instytucji kultury, dostosowanie do standardów europejskich, wzrost konkurencyjności podmiotu, wzmocnienie działalności o charakterze ponadregionalnym. Konieczne jest także wspieranie zadań o charakterze interwencyjnym, likwidujących skutki zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych lub związanych z prowadzeniem wieloletnich inwestycji, wdrażaniem działań zapewniających niezbędne warunki do prowadzenia działalności kulturalnej.

Biorąc pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem umożliwiającym skuteczną realizację projektów, o wyżej nakreślonym profilu, jest stabilność finansowa i organizacyjna, zostaje wprowadzona w ramach priorytetu możliwość finansowania zadań w trybie wieloletnim, a suma dofinansowań udzielanych w tym trybie może wynieść do 40% budżetu priorytetu w danym roku budżetowym. Wsparcie finansowe kierowane będzie do podmiotów, których zadania powstaną w oparciu o stabilne źródła finansowania, przy założeniu, że autorzy projektów gwarantują konsekwentną realizację podjętych działań, a inwestycje wpiszą się w ich kompleksowe plany rozwoju. Istotnym kryterium oceny projektów będą zarówno korzyści, wynikające z realizacji zadania na tle potrzeb podobnej grupy wnioskodawców, jak i zdolność do prowadzenia działań inwestycyjnych oraz dotychczasowa działalność kulturalna w okresie 2 ostatnich lat.

Inwestycje w zakresie poprawy infrastruktury, poprzez tworzenie przyjaznej i nowoczesnej bazy

technicznej, powinny przyczynić się do zwiększenia efektywności działalności instytucji kultury oraz wzrostu uczestnictwa w kulturze.

1. W ramach priorytetu można ubiegać się o dofinansowanie następujących zadań inwestycyjnych służących prowadzeniu działalności kulturalnej:

- 1) budowa, roboty budowlane, przebudowa, remont wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych i wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej;
- 2) zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej, w tym zakup instrumentów muzycznych;
- 3) przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji, w tym projektów architektonicznych, studiów wykonalności, analizy oddziaływania na środowisko;
- 4) zadania dotyczące budowy, rozbudowy i przebudowy obiektów budowlanych wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych, współfinansowanych w ramach programów europejskich.

O dofinansowanie w ramach priorytetu ubiegać mogą się następujące podmioty prawa polskiego:

- 1) samorządowe instytucje kultury – z wyjątkiem domów kultury, centrów kultury oraz ośrodków kultury;
- 2) państwowe instytucje kultury;
- 3) jednostki samorządu terytorialnego – z wyjątkiem sytuacji, gdy występują o dofinansowanie jako organy prowadzące domy kultury, centra kultury oraz ośrodki kultury;
- 4) organizacje pozarządowe;
- 5) kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

1. Minimalna kwota wnioskowanego dofinansowania wynosi:

- 1) 50 000 zł – w przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 2 i pkt. 3 regulaminu priorytetu;
- 2) 300 000 zł – w przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 1 i pkt. 4 regulaminu priorytetu.

2. W szczególnych przypadkach minister może przyznać dofinansowanie w kwocie niższej od minimalnej kwoty wnioskowanej.

3. Wnioskowane dofinansowanie nie może przekraczać:

- 1) 75% budżetu przedstawionego we wniosku w przypadku zadań o kwocie wnioskowanego dofinansowania nie wyższej niż 3 000 000 zł;
- 2) 50% budżetu przedstawionego we wniosku w przypadku zadań o kwocie wnioskowanego dofinansowania wyższej niż 3 000 000 zł.

Koszty kwalifikowane:

Budowa, roboty budowlane, przebudowa i remont obiektu budowlanego na cele działalności kulturalnej i edukacyjnej w zakresie kultury – koszty prac wykonywanych w obiektach lub koszty adaptacji obiektów, służących poprawie warunków ich funkcjonowania, tj. • budowa – wykonanie obiektu budowlanego w określonym miejscu, a także odbudowa, rozbudowa, nadbudowa obiektu budowlanego;

- roboty budowlane – prowadzenie prac polegających na budowie, przebudowie, montażu, remoncie lub rozbiórce obiektu budowlanego;
- przebudowa (modernizacja) – wykonanie robót budowlanych, w wyniku których następuje zmiana parametrów użytkowych lub technicznych istniejącego obiektu budowlanego;
- remont – wykonywanie w istniejącym obiekcie budowlanym robót budowlanych polegających na odtworzeniu stanu pierwotnego, przy czym możliwe jest stosowanie wyrobów budowlanych innych, niż użyto w stanie pierwotnym. Dopuszcza się prace remontowe polegające na bieżącej konserwacji i wykończeniu obiektu (malowanie ścian, cyklinowanie podłóg);

- urządzenia budowlane – wyposażenie obiektu budowlanego w urządzenia techniczne zapewniające możliwość użytkowania obiektu, jak: przyłącza, urządzenia instalacyjne, w tym służące oczyszczaniu lub gromadzeniu ścieków, a także place postojowe, ogrodzenia;
- przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do realizacji planowanych prac – koszty opracowań/projektów dokumentacji branżowej, w tym także projekty aranżacji wnętrz;
 - a) nadzór inwestorski/autorski – kontrola obiektów i procesów budowlanych;
 - b) koszty związane z przeprowadzeniem postępowania przetargowego;
 - c) koszty transportu.

Zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej, w tym zakup instrumentów muzycznych – koszty zakupu środków trwałych służących wielokrotnemu wykorzystaniu takich jak:

- a) instrumenty i akcesoria muzyczne;
- b) sprzęt komputerowy i oprogramowanie;
- c) urządzenia biurowe;
- d) meble;
- e) systemy zabezpieczające przed kradzieżą/włamaniem;
- f) sprzęt/system nagłośnieniowy, oświetleniowy, multimedialny;
- g) wyposażenie pracowni specjalistycznych, np. pracowni plastycznych (sztalugi, antyramy, piece ceramiczne, koła garncarskie itp.), muzycznych, baletowych, krawieckich, scenograficznych, fotograficznych (aparaty fotograficzne, obiektywy, lampy, statywy, akcesoria ciemniowe itp.), filmowych, multimedialnych (tablice interaktywne, sprzęt audio-video, komputerowy, czytniki, tablety, oprogramowanie itp.), sal wystawowych (gabloty, systemy ekspozycyjne, manekiny itp.); sal teatralnych i kinowych (fotele, kurtyny, żaluzje, rolety, wyposażenie audio-video, rampy oświetleniowe, zaplecze itp.);
- h) środki transportu służące działalności kulturalnej;
- i) specjalistyczny sprzęt umożliwiający osobom niepełnosprawnym dostęp do oferty kulturalnej;
- j) montaż zakupionego sprzętu lub wyposażenia;
- k) transport zakupionego wyposażenia.

Przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji – koszty wykonania projektów architektonicznych, studium wykonalności, analiz oddziaływań na środowisko.

Budowa, rozbudowa i przebudowa obiektów budowlanych, wraz z zakupami niezbędnych

urządzeń budowlanych, współfinansowanych w ramach programów europejskich – współfinansowanie kosztów niekwalifikowanych projektów budowy i przebudowy obiektów służących działalności kulturalnej ze środków europejskich, mających podpisane umowy na dofinansowanie projektu, które są kosztami objętymi niniejszym programem jak przypadku zadań określonych w §1 ust. 1 pkt. 1 regulaminu.

Warto wspomnieć także o innych programach realizowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a mianowicie:

1) „Zabytek Zadbane” - jest corocznym konkursem ogłaszanym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 roku podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Ocenie Jury konkursowego podlegać będą jakość i zakres prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych, a także wykonane rewitalizacje zabytków architektury. Konkurs promuje właściwe użytkowanie zabytkowych obiektów, ochronę „substancji zabytkowej” podczas wykonywanych remontów, utrzymanie estetycznego wyglądu budowli oraz ich otoczenia, które nierzadko również wpisane jest do rejestru zabytków.

2) Wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi w kraju - Celem programu jest wspieranie opieki nad grobami i cmentarzami wojennymi na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, stanowiącymi materialne świadectwo kluczowych wydarzeń z historii Polski związanych z walką i męczeństwem, a także wspieranie prowadzenia działań naukowych upowszechniających wiedzę na temat tych wydarzeń

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANÝCH UDZIELANE PRZEZ WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTEKÓW

1. Cel rozdziału środków:

Poprawa stanu zachowania zabytków poprzez:

- a) ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) konserwację i rewaloryzację zabytków;
- c) udostępnianie zabytków na cele publiczne.

2. Rodzaje kwalifikujących się zadań: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

- a) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;

- b) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
 - c) przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).
3. Uprawnieni wnioskodawcy:
- a) osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego;
 - b) z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w pkt 2 lit. c, może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wnioskodawcami nie mogą być: państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra Edukacji Narodowej, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

4. Koszty kwalifikujące się do dofinansowania:

- a) dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych może obejmować nakłady konieczne na prace lub roboty określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.);
- b) dofinansowanie może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych;
- c) dofinansowanie w wysokości do 100 % może być udzielone jedynie w przypadkach gdy:
 - zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub robót,
 - stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót.

Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych jest zobowiązany do uzasadnienia swojego wniosku. Uzasadnienie winno być poparte dokumentem potwierdzającym spełnienie przez wnioskodawcę przesłanek o których mowa w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (np. kserem karty białej, szczegółowy opis stanu zachowania obiektu sporządzony przez autora programu prac konserwatorskich, ekspertyza techniczna itp.).

DOTACJE WOJEWÓDZKIE

Proces dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, odbywa się zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie odpowiedniej uchwały Sejmiku Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa.

DOTACJE POWIATOWE

W myśl art. 81. ust. 1. i 2. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub gminnej ewidencji zabytków może być udzielona przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może

być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Art. 82. 1. Precyzuje, iż łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub powiatu nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

DOTACJE GMINNE

Zgodnie z art. 81 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990 r. nr 16, poz. 95 ze zm.) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym. Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Miasta lub Gminy.

11.2 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE W RAMACH FUNDUSZY STRUKTURALNYCH

REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA KUJAWSKO-POMORSKIEGO NA LATA 2014-2020

Regionalny Program Operacyjny posiada wiele możliwości wspierania inwestycji związanych z rewitalizacją. Tryb naboru wniosków odbywa się zazwyczaj w trybie konkursowym, ogłaszanym w zależności od harmonogramu realizacji RPO. W celu pozyskania środków z tych źródeł, należy dotrzeć do odpowiednich dokumentów programowych.

PROGRAM OPERACYJNY INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO

W zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego największe znaczenie ma oś priorytetowa VIII – Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury, w ramach której wskazano Priorytet inwestycyjny 6 C – Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

Priorytet zakłada lepszą dostępność infrastruktury kultury i dziedzictwa kulturowego oraz wzrost kompetencji kulturowych społeczeństwa jako ważnych elementów konkurencyjności gospodarki. Rezultatem interwencji będzie poprawa uczestnictwa społeczeństwa w kulturze skutkująca wzrostem poziomu kompetencji kulturowych oraz postaw kreatywnych, jako ważnych elementów poprawy konkurencyjności gospodarki.

W ramach priorytetu inwestycyjnego wsparciem objęte będą kompleksowe zadania związane z ochroną i udostępnieniem, w tym turystycznym, zabytków o znaczeniu ogólnopolskim i światowym, w tym znajdujących się na liście Światowego Dziedzictwa UNESCO i liście obiektów uznanych przez Prezydenta RP za Pomniki Historii. Przewiduje się również realizację projektów dotyczących rozwoju zasobów kultury jako miejsc prezentacji dziedzictwa kulturowego, w tym poprzez poprawę standardów funkcjonowania instytucji kultury, pełniących rolę kulturotwórczą i rolę ośrodków życia kulturalnego w wielu miastach Polski. Wspierane będą również nowoczesne rozwiązania w zakresie dostępu do kultury.

Wsparcie objęte zostaną projekty dotyczące infrastruktury małej skali, dla których maksymalna wartość wynosi 5 mln euro kosztów całkowitych; w przypadku projektów dotyczących dziedzictwa kulturowego znajdujących się na liście UNESCO próg ten wynosi 10 mln euro. Beneficjentami w ramach priorytetu inwestycyjnego będą instytucje kultury, archiwa państwowe, jednostki samorządu terytorialnego, szkoły i uczelnie artystyczne prowadzone i nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, kościoły i związki wyznaniowe, organizacje pozarządowe, podmioty zarządzające obiektami indywidualnie wpisanymi na Listę Dziedzictwa UNESCO. Wsparcie będą mogły uzyskać również partnerstwa projektowe zawiązane przez uprawnionych beneficjentów. Grupami docelowymi wsparcia będą użytkownicy wspieranej infrastruktury, tj. mieszkańcy całej Polski oraz turyści (również zagraniczni). Infrastruktura ta zlokalizowana jest głównie na terenie miast wojewódzkich (i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie) oraz w mniejszym stopniu w miastach regionalnych i subregionalnych.

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ co roku mogą one ulegać zmianom.

12. MISJA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA GMINY GOLUB-DOBRZYŃ

Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest dokumentem długofalowym, zapisy w nim zawarte powinny być brane pod uwagę we wszelkich działaniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego na terenie gminy. Konsekwentna realizacja założeń Programu przyczyni się do poprawy jakości środowiska kulturowego, wzrostu nakładów finansowych na inwestycje związane z obiektami zabytkowymi (zarówno w przypadku osób prywatnych, administracji publicznej, jak i organizacji pozarządowych), szerszej promocji gminy i przyciągnięcia turystów, a także do wzrostu świadomości regionalnej mieszkańców i poprawy ich sytuacji materialnej.

W sporządzanych co cztery lata aktualizacjach Programu powinny znajdować się odniesienia do uaktualnionych zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego, zawartych w innych dokumentach strategicznych gminy, zwrócić też należy uwagę na wyszczególnienie obowiązujących w danym momencie aktów prawnych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami stanowić będzie pomocne narzędzie w ukierunkowaniu polityki gminnej w zakresie rozwoju turystyki, promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego, prowadzonej w sposób uporządkowany i długoterminowy. Wszystkie te elementy przyczynią się do postrzegania gminy, jako przyjaznej turystom i inwestorom, dumnej ze swoich walorów zabytkowych oraz dbającej o własne dziedzictwo kulturowe i historyczne.

WYKAZ OBIEKTÓW WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTEKÓW

LP.	Miejscowość	Nr	Obiekt	Nr rejestru zabytków
1	Antoniewo	6d	Willa Juliusa Grossera - budynek mieszkalny na działce 250/3 - przeniesiony z Torunia, z ul. Krasieńskiego 15a;	A/1358, data: 18.11.1992 r.
2	Gajewo		park dworski	A/621; data: 8.10.1984
3	Gałczewko		park dworski	A/620 z dnia 08.10.1984
4	Karczewo		park dworski	A/622 , data: 22.11.1984
5	Ostrowite		kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny	A/352, data: 13.07.1936 r.
6	Ostrowite		kościół ewangelicki ob. nieużytkowany	A/1590/1-2; data:01.06.2011
7	Ostrowite		pastorówka	A/1590/1-2; data:01.06.2011
8	Ostrowite		park dworski	A/625; data: 22.11.1984
9	Pusta Dąbrówka		park dworski	A/624 , data: 22.11.1984
10	Słuchaj		park dworski	A/623; data: 22.11.1984
11	Sokołowo		Pałac	A/543, data: 15.02.1985
12	Sokołowo		park typu krajobrazowego	A/937, data: 26.11.1984
13	Wrocki		kościół parafialny pw. św. Marcina	A/393; data: 17.10.1929

WYKAZ POZOSTAŁYCH OBIEKTÓW WPISANYCH DO GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW

Należy podkreślić, że w związku z faktem, iż ewidencja zabytków jest zbiorem otwartym i ulega zmianom a niniejszy program opieki nad zabytkami obowiązuje przez cztery lata, aktualny wykaz obiektów znajduje się z załącznikami do zarządzeń Wójta Gminy.

LP.	Miejscowość	Nr	Obiekt
1	Antoniewo	19	młyn/cegielnia
2	Cieszyny		krzyż
3	Cieszyny		kuźnia następnie remiza OSP
4	Cieszyny	1	budynek mieszkalny
5	Cieszyny	3	budynek mieszkalny
6	Cieszyny	4	budynek mieszkalny
7	Cieszyny	4	budynek gospodarczy
8	Cieszyny	9	budynek mieszkalny
9	Cieszyny	13	budynek mieszkalny

10	Cieszyny	14	budynek mieszkalny
11	Cieszyny	18	budynek mieszkalny
12	Cieszyny	27	szkoła
13	Cieszyny	27	zabudowania gospodarcze przy szkole
14	Cieszyny	29	budynek mieszkalny
15	Cieszyny	40	leśniczówka
16	Cieszyny	40	zabudowania gospodarcze przy leśniczówce
17	Cieszyny	46	budynek mieszkalny
18	Cieszyny	53	budynek mieszkalny
19	Cieszyny	54	budynek mieszkalny
20	Cieszyny	57	budynek mieszkalny
21	Cieszyny	77	budynek mieszkalny
22	Cieszyny	78	chata drewniana (budynek mieszkalny)
23	Cieszyny	81	budynek mieszkalny
24	Gajewo	14	Dwór
25	Gajewo	1	budynek mieszkalny
26	Gajewo	37	budynek mieszkalny
27	Gałczewko		cmentarz ewangelicki
28	Gałczewko	2	dwór
29	Gałczewko		układ przestrzenny zespołu podworskiego wraz z podwórzem
30	Gałczewko	2	obora
31	Gałczewko	2	spichlerz
32	Gałczewko	2	budynek gospodarczy
33	Gałczewko	52	budynek stacji kolejowej
34	Gałczewko	53	budynek mieszkalny PKP
35	Gałczewko	52	zabudowania gospodarcze PKP
36	Gałczewko		aleja przydrożna lipowa
37	Gałczewo	5	zajazd
38	Gałczewo	6	szkoła
39	Hamer	1	szkoła podstawowa ob. dom
40	Handlowy Młyn	36	dawna karczma ob. dom
41	Józefat-Kujawa		cmentarz ewangelicki
42	Karczewo		aleja klonowo-jaworowa
43	Karczewo		aleja klonowo-jaworowa
44	Konstancjewo		kapliczka
45	Konstancjewo	1	dwór
46	Konstancjewo	2	budynek mieszkalny (czworak)
47	Krażno	7	zagroda
48	Krażno		wiadukt kolejowy
49	Kujawa	3	budynek mieszkalny
50	Kujawa	9	budynek mieszkalny
51	Lisak		mogiła zbiorowa
52	Lisak	11	budynek mieszkalny

53	Lisewo	4	budynek mieszkalny
54	Lisewo	35	budynek mieszkalny
55	Lisewo	43	budynek mieszkalny
56	Lisewo	44	budynek mieszkalny
57	Lisewo	47	budynek mieszkalny
58	Lisewo Młyn		młyn wodny
59	Lisewo Młyn		młynarzówka
60	Macikowo		kapliczka z Figurą Matki Bożej
61	Mokry Las	1	leśniczówka
62	Mokry Las	1	zabudowania gospodarcze przy leśniczówce
63	Mokry Las	2	strażnica leżna
64	Mokrylas	7	budynek mieszkalny
65	Mokrylas	9	budynek mieszkalny
66	Mokrylas		kapliczka z Figurą Matki Bożej
67	Nowogród		cmentarz katolicki
68	Nowogród		cmentarz parafialny
69	Nowogród	21	budynek mieszkalny
70	Nowogród	70	Plebania z bud. gospodarczym
71	Olszówka	25	strażnica
72	Ostrowite		cmentarz ewangelicki
73	Ostrowite		cmentarz ewangelicki
74	Ostrowite		cmentarz przykościelny
75	Ostrowite		kostnica
76	Ostrowite		budynek gospodarczy w zespole kościoła ewangelickiego
77	Ostrowite	7	zajazd z salą balową
78	Ostrowite	8	komin gorzelni
79	Ostrowite	8	gorzelnia/mleczarnia
80	Ostrowite	11	budynek stacji kolejowej
81	Ostrowite	18	budynek mieszkalny PKP
82	Ostrowite	18	zabudowania gospodarcze PKP
83	Ostrowite	18	dróżnicówka
84	Ostrowite	28	budynek mieszkalny
85	Ostrowite	33	budynek mieszkalny
86	Ostrowite	34	budynek mieszkalny
87	Ostrowite	38	gorzelnia
88	Ostrowite	42	pałac
89	Ostrowite	52a	owczarnia
90	Ostrowite	53	stajnia
91	Ostrowite	73	budynek mieszkalny
92	Ostrowite	76	szkoła, ochronka
93	Ostrowite		remiza
94	Ostrowite		historyczny układ ruralistyczny - typ wielodrożnica
95	Owieczkowo	1	dwór

96	Owieczkowo		park
97	Owieczkowo	1A	budynek mieszkalny
98	Paliwodzizna	4	budynek mieszkalny
99	Paliwodzizna	22	Leśniczówka
100	Pląchoty		cmentarz ewangelicki
101	Pląchoty	33	szkoła budynkiem gospodarczym
102	Poćwiardowo		park
103	Poćwiardowo	1	budynek mieszkalny
104	Poćwiardowo	14	budynek mieszkalny
105	Poćwiardowo	16	budynek mieszkalny
106	Poćwiardowo	28	budynek mieszkalny
107	Poćwiardowo	34	budynek mieszkalny
108	Podzamek Golubski	2	zagroda
109	Podzamek Golubski	4	budynek mieszkalny
110	Podzamek Golubski	5	budynek mieszkalny
111	Podzamek Golubski	6	spichlerz, ob. budynek mieszkalny
112	Podzamek Golubski	8	budynek mieszkalny
113	Podzamek Golubski	20	budynek mieszkalny
114	Podzamek Golubski	24	szkoła
115	Podzamek Golubski	24	budynek gospodarczy przy szkole
116	Podzamek Golubski	26	budynek mieszkalny
117	Podzamek Golubski	27	budynek mieszkalny
118	Podzamek Golubski	29	budynek mieszkalny
119	Podzamek Golubski	43	budynek mieszkalny
120	Podzamek Golubski	44	budynek mieszkalny
121	Podzamek Golubski		remiza strażacka
122	Pracza	1	Gajówka ob. budynek mieszkalny
123	Pracza	6	budynek mieszkalny
124	Przeszkoda	3	budynek mieszkalny
125	Pusta Dąbrówka		kapliczka Madonny z Dzieciątkiem
126	Pusta Dąbrówka	8	poniatówka
127	Pusta Dąbrówka	20	poniatówka
128	Pusta Dąbrówka	33	dwór z oficyną
129	Pusta Dąbrówka	34	Kajsernia, rządówka

130	Pusta Dąbrówka	35	czworak
131	Pusta Dąbrówka		kuźnia
132	Sadykierz		miejsce pamięci narodowej
133	Skępsk		cmentarz ewangelicki
134	Skępsk		leśniczówka z budynkiem gospodarczym
135	Słuchaj	13	budynek mieszkalny
136	Słuchaj	14	dwór
137	Sokoligóra		cmentarz ewangelicki
138	Sokoligóra	8	budynek mieszkalny
139	Sokoligóra	8	budynek gospodarczy
140	Sokołowo		kapliczka
141	Sokołowo		układ przestrzenny zespołu podworskiego wraz z podwórzem
142	Suwała	1	budynek mieszkalny
143	Węgiersk		mleczarnia
144	Węgiersk	10	budynek mieszkalny
145	Węgiersk	11	budynek mieszkalny
146	Węgiersk	24	budynek mieszkalny
147	Węgiersk	120	chata drewniana (budynek mieszkalny)
148	Węgiersk	123	chata drewniana (budynek mieszkalny)
149	Węgiersk	124	budynek mieszkalny
150	Węgiersk	129	budynek mieszkalny
151	Wrocki		park
152	Wrocki		cmentarz parafialny
153	Wrocki		cmentarz przykościelny
154	Wrocki		cmentarz rodowy przykościelny dla dawnego majątku Wrocki
155	Wrocki		Pomnik poległych mieszkańców Wrocek w I wojnie światowej (figura Matki Boskiej)
156	Wrocki		kapliczka z figurą św. Józefa
157	Wrocki		pomnik ku czci ofiar II wojny światowej
158	Wrocki		budynek stacji kolejowej
159	Wrocki		PKP - budynek mieszkalny
160	Wrocki		PKP - budynek gospodarczy
161	Wrocki	1	karczma ob. budynek mieszkalny
162	Wrocki	2	budynek mieszkalny
163	Wrocki	3	budynek mieszkalny
164	Wrocki	7	plebania
165	Wrocki	7	budynek gospodarczy przy plebani

166	Wrocki	7	budynek gospodarczy przy plebani
167	Wrocki	7	budynek gospodarczy przy plebani
168	Wrocki	9	karczma ob. budynek mieszkalny
169	Wrocki	9	budynek gospodarczy
170	Wrocki	10	budynek mieszkalny
171	Wrocki	12	dawna plebania ob. budynek mieszkalny
172	Wrocki	12	budynek gospodarczy przy starej plebani
173	Wrocki	13	dawny szpital ob. budynek mieszkalny
174	Wrocki	14	budynek mieszkalny (chata drewniana)
175	Wrocki	17	szkoła, ob. Gminna Biblioteka Publiczna
176	Wrocki	23	budynek mieszkalny
177	Wrocki	24	budynek mieszkalny
178	Wrocki	26	budynek mieszkalny
179	Wrocki	37	budynek mieszkalny
180	Wrocki	40	budynek mieszkalny
181	Wrocki	43	budynek mieszkalny
182	Wrocki	47	budynek mieszkalny
183	Wrocki	53	budynek mieszkalny
184	Wrocki	58	budynek mieszkalny
185	Wrocki	61	budynek mieszkalny
186	Wrocki	67	budynek mieszkalny
187	Wrocki		wodociągowa wieża ciśnień
188	Wrocki		gorzelnia
189	Wrocki		historyczny układ ruralistyczny
190	Zawada		most ze służą

**WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH WPISANYCH DO GMINNEJ EWIDENCJI
ZABYTEKÓW**

LP.	Miejscowość	Obszar AZP	Nr stan. w miejscowości	Nr stan. na obszarze
1.	Białkowo	37-48	1	25
2.	Białkowo	38-48	2	101
3.	Białkowo	38-48	3	102
4.	Białkowo	38-48	4	103
5.	Białkowo	38-48	5	104
6.	Białkowo	38-48	6	105
7.	Białkowo	38-48	7	106
8.	Białkowo	38-48	8	107

9.	Białkowo	38-48	9	108
10.	Białkowo	38-48	10	109
11.	Białkowo	38-48	11	110
12.	Białkowo	38-48	12	111
13.	Białkowo	38-48	13	112
14.	Białkowo	38-48	14	113
15.	Białkowo	38-48	15	119
16.	Białkowo	38-48	16	120
17.	Białkowo	38-48	17	121
18.	Cieszyny	35-49	1	28
19.	Cieszyny	35-49	2	68
20.	Cieszyny	35-49	3	69
21.	Cieszyny	35-49	4	70
22.	Cieszyny	35-49	5	71
23.	Cieszyny	35-49	6	72
24.	Cieszyny	36-49	7	17
25.	Cieszyny	36-49	8	18
26.	Cieszyny	36-49	9	19
27.	Cieszyny	36-49	10	20
28.	Cieszyny	36-49	11	38
29.	Cieszyny	36-49	12	39
30.	Cieszyny	36-49	13	40
31.	Cieszyny	36-49	14	41
32.	Cieszyny	36-49	15	42
33.	Cieszyny	36-49	16	43
34.	Cieszyny	36-49	17	44
35.	Cieszyny	36-49	18	45
36.	Cieszyny	36-49	19	46
37.	Cieszyny	36-49	20	47
38.	Cieszyny	36-49	21	48
39.	Dobrzyń	38-47	-	57
40.	Gajewo	37-47	1	23
41.	Gajewo	37-47	2	26
42.	Gajewo	37-47	4	54
43.	Gajewo	37-47	3	69

44.	Gajewo	37-47	-	71
45.	Gajewo	38-47	5	1
46.	Gałczewko	36-48	13	37
47.	Gałczewko	37-47	1	46
48.	Gałczewko	37-48	3	47
49.	Gałczewko	37-48	4	49
50.	Gałczewko	37-48	5	50
51.	Gałczewko	37-48	6	66
52.	Gałczewko	37-48	1	67
53.	Gałczewko	37-48	7	86
54.	Gałczewko	37-48	8	87
55.	Gałczewko	37-48	9	89
56.	Gałczewko	37-48	10	90
57.	Gałczewko	37-48	11	91
58.	Gałczewko	37-48	2	92
59.	Gałczewko	37-48	-	99
60.	Karczewo	36-48	1	62
61.	Karczewo	36-48	2	63
62.	Karczewo	36-48	3	64
63.	Karczewo	36-48	4	65
64.	Karczewo	36-48	5	66
65.	Karczewo	36-48	6	67
66.	Karczewo	36-48	7	68
67.	Karczewo	36-48	8	69
68.	Karczewo	36-48	9	76
69.	Karczewo	36-48	10	77
70.	Karczewo	36-48	11	78
71.	Konstancjewo	37-48	1	17
72.	Kujawa	36-49	4	36
73.	Kujawa	36-49	5	37
74.	Kujawa	36-49	-	58
75.	Kujawa	37-49	1	21
76.	Kujawa	37-49	2	22
77.	Kujawa	37-49	3	23
78.	Kujawa	37-49	-	106

79.	Kujawa	37-49	-	107
80.	Lisewo	37-48	1	1
81.	Lisewo	37-48	40	2
82.	Lisewo	37-48	2	4
83.	Lisewo	37-48	3	5
84.	Lisewo	37-48	4	6
85.	Lisewo	37-48	5	7
86.	Lisewo	37-48	6	8
87.	Lisewo	37-48	7	9
88.	Lisewo	37-48	8	10
89.	Lisewo	37-48	9	11
90.	Lisewo	37-48	10	12
91.	Lisewo	37-48	11	13
92.	Lisewo	37-48	12	14
93.	Lisewo	37-48	13	15
94.	Lisewo	37-48	14	16
95.	Lisewo	37-48	15	18
96.	Lisewo	37-48	16	19
97.	Lisewo	37-48	29	20
98.	Lisewo	37-48	17	36
99.	Lisewo	37-48	18	37
100.	Lisewo	37-48	19	38
101.	Lisewo	37-48	20	39
102.	Lisewo	37-48	21	40
103.	Lisewo	37-48	22	41
104.	Lisewo	37-48	23	42
105.	Lisewo	37-48	24	43
106.	Lisewo	37-48	25	44
107.	Lisewo	37-48	26	45
108.	Lisewo	37-48	27	46
109.	Lisewo	37-48	28	48
110.	Lisewo	37-48	30	68
111.	Lisewo	37-48	31	69
112.	Lisewo	37-48	32	70
113.	Lisewo	37-48	33	71

114.	Lisewo	37-48	34	93
115.	Lisewo	37-48	35	94
116.	Lisewo	37-48	36	95
117.	Lisewo	37-48	37	96
118.	Lisewo	37-48	38	97
119.	Lisewo	37-48	39	98
120.	Lisewo	37-48	-	100
121.	Lisewo	38-48	42	129
122.	Lisewo	38-48	43	130
123.	Lisewo	38-48	44	131
124.	Lisewo	38-48	45	132
125.	Lisewo	38-48	46	233
126.	Macikowo	39-47	1	2
127.	Macikowo	39-47	2	3
128.	Macikowo	39-47	3	4
129.	Macikowo	39-47	4	5
130.	Macikowo	39-47	5	7
131.	Macikowo	39-47	6	8
132.	Macikowo	39-47	7	9
133.	Macikowo	39-47	8	10
134.	Macikowo	39-47	9	11
135.	Macikowo	39-47	10	14
136.	Macikowo	39-48	11	31
137.	Macikowo	39-48	12	41
138.	Macikowo	39-48	13	44
139.	Macikowo	39-48	14	70
140.	Macikowo	39-48	15	71
141.	Macikowo	39-48	16	73
142.	Macikowo	39-48	17	74
143.	Macikowo	39-48	18	95
144.	Macikowo	39-48	19	96
145.	Macikowo	39-48	20	97
146.	Macikowo	39-48	21	98
147.	Macikowo	39-48	22	99
148.	Macikowo	39-48	23	101

149.	Macikowo	39-48	24	103
150.	Macikowo	39-48	25	104
151.	Macikowo	39-48	26	105
152.	Macikowo	39-48	27	106
153.	Macikowo	39-48	28	107
154.	Macikowo	39-48	29	108
155.	Macikowo	39-48	30	109
156.	Macikowo	39-48	31	110
157.	Macikowo	39-48	32	111
158.	Macikowo	39-48	33	112
159.	Macikowo	39-48	34	113
160.	Macikowo	39-48	35	114
161.	Macikowo	39-48	36	115
162.	Macikowo	39-48	37	116
163.	Mokry Las	37-49	-	105
164.	Nowa Wieś	37-48	1	51
165.	Nowa Wieś	37-48	2	52
166.	Nowa Wieś	37-48	3	53
167.	Nowa Wieś	37-48	4	54
168.	Nowa Wieś	37-48	5	55
169.	Nowa Wieś	37-48	6	56
170.	Nowa Wieś	37-48	7	57
171.	Nowa Wieś	37-48	8	58
172.	Nowa Wieś	37-48	9	59
173.	Nowa Wieś	37-48	10	72
174.	Nowa Wieś	37-48	11	73
175.	Nowa Wieś	37-48	12	74
176.	Nowa Wieś	37-48	13	75
177.	Nowa Wieś	37-48	14	76
178.	Nowa Wieś	37-48	15	77
179.	Nowa Wieś	37-48	16	78
180.	Nowa Wieś	37-48	17	79
181.	Nowa Wieś	37-48	18	80
182.	Nowa Wieś	37-48	19	81
183.	Nowa Wieś	37-48	20	82

184.	Nowa Wieś	37-48	21	83
185.	Nowa Wieś	37-48	22	84
186.	Nowa Wieś	37-48	23	85
187.	Nowa Wieś	37-48	24	88
188.	Nowogród	39-47	20	1
189.	Nowogród	39-47	3	15
190.	Nowogród	39-47	4	16
191	Nowogród	39-47	5	17
192	Nowogród	39-47	6	18
193	Nowogród	39-47	7	19
194	Nowogród	39-47	8	20
195	Nowogród	39-47	1	21
196	Nowogród	39-47	9	22
197	Nowogród	39-47	10	23
198	Nowogród	39-47	11	24
199	Nowogród	39-47	12	25
200	Nowogród	39-47	13	29
201	Nowogród	39-47	14	30
202	Nowogród	39-47	15	31
203	Nowogród	39-47	16	84
204	Nowogród	39-47	17	85
205	Nowogród	39-47	18	86
206	Nowogród	39-47	19	94
207	Nowogród	39-47	2	95
208	Nowogród	39-47	21	101
209	Nowogród	39-47	22	106
210	Nowogród	39-47	23	107
211	Ostrowite	37-47	2	10
212	Ostrowite	37-47	3	11
213	Ostrowite	37-47	4	15
214	Ostrowite	37-47	19	27
215	Ostrowite	37-47	5	32
216	Ostrowite	37-47	6	33
217	Ostrowite	37-47	7	34
218	Ostrowite	37-47	8	35

219	Ostrowite	37-47	9	51
220	Ostrowite	37-47	10	52
221	Ostrowite	37-47	11	53
222	Ostrowite	37-47	12	62
223	Ostrowite	37-47	13	63
224	Ostrowite	37-47	14	64
225	Ostrowite	37-47	15	65
226	Ostrowite	37-47	16	66
227	Ostrowite	37-47	17	67
228	Ostrowite	37-47	18	68
229	Ostrowite	37-47	1	73
230	Paliwodzizna	38-47	1	14
231	Paliwodzizna	38-47	2	15
232	Paliwodzizna	38-47	3	16
233	Paliwodzizna	38-47	4	17
234	Paliwodzizna	38-47	5	18
235	Paliwodzizna	38-47	6	19
236	Paliwodzizna	38-47	7	20
237	Paliwodzizna	38-47	8	21
238	Paliwodzizna	38-47	9	22
239	Paliwodzizna	38-47	10	23
240	Paliwodzizna	38-47	11	24
241	Paliwodzizna	38-47	12	25
242	Paliwodzizna	38-47	13	26
243	Paliwodzizna	38-47	14	27
244	Paliwodzizna	38-47	15	28
245	Paliwodzizna	38-47	16	29
246	Paliwodzizna	38-48	17	7
247	Paliwodzizna	38-48	18	21
248	Paliwodzizna	38-48	19	22
249	Paliwodzizna	38-48	20	23
250	Paliwodzizna	38-48	21	24
251	Paliwodzizna	39-47	29	26
252	Paliwodzizna	39-47	30	27
253	Paliwodzizna	39-47	31	91

254	Paliwodzizna	39-47	32	92
255	Pląchoty	35-49	1	30
256	Pląchoty	35-49	2	31
257	Pląchoty	35-49	3	32
258	Pląchoty	35-49	4	33
259	Pląchoty	35-49	5	34
260	Pląchoty	35-49	6	35
261	Pląchoty	35-49	7	36
262	Pląchoty	35-49	8	37
263	Pląchoty	35-49	9	38
264	Pląchoty	35-49	10	39
265	Pląchoty	35-49	11	40
266	Pląchoty	35-49	12	41
267	Pląchoty	35-49	13	42
268	Pląchoty	35-49	14	43
269	Pląchoty	35-49	15	44
270	Pląchoty	35-49	16	60
271	Pląchoty	35-49	17	61
272	Pląchoty	35-49	18	62
273	Pląchoty	35-49	19	67
274	Pląchoty	35-49	20	73
275	Pląchoty	35-49	21	74
276	Pląchoty	36-49	22	49
277	Podzamek Golubski	37-47	1	61
278	Podzamek Golubski	38-47	2	3
279	Podzamek Golubski	38-47	3	32
280	Podzamek Golubski	38-47	4	33
281	Podzamek Golubski	38-47	5	34
282	Podzamek Golubski	38-47	6	44
283	Pusta Dąbrówka	36-49	2	6
284	Pusta Dąbrówka	36-49	3	7
285	Pusta Dąbrówka	36-49	4	14
286	Pusta Dąbrówka	36-49	5	15
287	Pusta Dąbrówka	36-49	6	16
288	Pusta Dąbrówka	36-49	7	21

289	Pusta Dąbrówka	36-49	8	22
290	Pusta Dąbrówka	36-49	9	23
291	Pusta Dąbrówka	36-49	10	24
292	Pusta Dąbrówka	36-49	11	25
293	Pusta Dąbrówka	36-49	12	26
294	Pusta Dąbrówka	37-49	1	24
295	Ruziec	38-47	-	59
296	Ruziec	38-47	-	60
297	Skępsk	37-47	1	55
298	Skępsk	38-47	2	4
299	Skępsk	38-47	3	5
300	Skępsk	38-47	4	6
301	Skępsk	38-47	5	7
302	Skępsk	38-47	6	8
303	Skępsk	38-47	7	9
304	Skępsk	38-47	8	10
305	Skępsk	38-47	9	11
306	Skępsk	38-47	10	12
307	Skępsk	38-47	11	35
308	Skępsk	38-47	12	36
309	Skępsk	38-47	13	37
310	Skępsk	38-47	14	38
311	Skępsk	38-47	15	39
312	Skępsk	38-47	16	40
313	Skępsk	38-47	17	41
314	Skępsk	38-47	18	42
315	Skępsk	38-47	19	43
316	Skępsk	38-47	20	46
317	Skępsk	38-47	21	47
318	Skępsk	38-47	22	48
319	Skępsk	38-47	23	49
320	Skępsk	38-47	24	50
321	Skępsk	38-47	25	51
322	Skępsk	38-47	26	52
323	Skępsk	38-47	27	53

324	Skępsk	38-47	28	54
325	Sokoligóra	37-47	1	28
326	Sokoligóra	37-47	2	29
327	Sokoligóra	37-47	3	30
328	Sokoligóra	37-47	4	31
329	Sokoligóra	37-47	12	36
330	Sokoligóra	37-47	5	37
331	Sokoligóra	37-47	6	38
332	Sokoligóra	37-47	7	39
333	Sokoligóra	37-47	8	40
334	Sokoligóra	37-47	9	42
335	Sokoligóra	37-47	10	44
336	Sokoligóra	37-47	11	45
337	Sokoligóra	37-47	13	47
338	Sokoligóra	37-47	14	48
339	Sokoligóra	37-47	15	49
340	Sokoligóra	37-47	16	50
341	Sokoligóra	37-47	17	56
342	Sokoligóra	37-47	18	57
343	Sokoligóra	37-47	19	58
344	Sokoligóra	37-47	20	59
345	Sokoligóra	37-47	21	60
346	Sokoligóra	37-48	22	61
347	Sokoligóra	37-48	23	62
348	Sokoligóra	37-48	24	63
349	Sokoligóra	37-48	25	64
350	Sokoligóra	37-48	26	65
351	Sokołowo	38-48	1	8
352	Sokołowo	38-48	9	9
353	Sokołowo	38-48	12	10
354	Sokołowo	38-48	2	11
355	Sokołowo	38-48	3	12
356	Sokołowo	38-48	4	13
357	Sokołowo	38-48	5	14
358	Sokołowo	38-48	6	25

359	Sokołowo	38-48	7	26
360	Sokołowo	38-48	8	27
361	Sokołowo	38-48	10	28
362	Sokołowo	38-48	11	29
363	Sokołowo	38-48	13	30
364	Sokołowo	38-48	14	31
365	Sokołowo	38-48	15	32
366	Sokołowo	38-48	16	33
367	Sokołowo	38-48	17	34
368	Sokołowo	38-48	18	60
369	Sokołowo	38-48	19	61
370	Sokołowo	38-48	20	62
371	Sokołowo	38-48	21	63
372	Sokołowo	38-48	22	64
373	Sokołowo	38-48	23	65
374	Sokołowo	38-48	24	66
375	Sokołowo	38-48	25	67
376	Sokołowo	38-48	26	68
377	Sokołowo	38-48	27	69
378	Sokołowo	38-48	28	70
379	Sokołowo	38-48	29	71
380	Sokołowo	38-48	30	72
381	Sokołowo	38-48	31	73
382	Sokołowo	38-48	32	74
383	Sokołowo	38-48	33	75
384	Sokołowo	38-48	34	76
385	Sokołowo	38-48	35	77
386	Sokołowo	38-48	36	78
387	Sokołowo	38-48	37	79
388	Sokołowo	38-48	38	80
389	Sokołowo	39-48	39	194
390	Sokołowo	39-48	40	195
391	Sokołowo	39-48	41	196
392	Sokołowo	39-48	42	197
393	Sokołowo	39-48	43	198

394	Sokołowo	39-48	44	199
395	Sokołowo	39-48	45	200
396	Sokołowo	39-48	46	201
397	Sokołowo	39-48	47	202
398	Sokołowo	39-48	48	203
399	Sokołowo	39-48	49	277
400	Węgiersk	38-48	-	127
401	Węgiersk	39-47	1	6
402	Węgiersk	39-48	2	1
403	Węgiersk	39-48	3	2
404	Węgiersk	39-48	4	3
405	Węgiersk	39-48	5	4
406	Węgiersk	39-48	6	5
407	Węgiersk	39-48	7	6
408	Węgiersk	39-48	8	7
409	Węgiersk	39-48	9	8
410	Węgiersk	39-48	10	9
411	Węgiersk	39-48	11	10
412	Węgiersk	39-48	12	11
413	Węgiersk	39-48	13	12
414	Węgiersk	39-48	14	13
415	Węgiersk	39-48	15	14
416	Węgiersk	39-48	16	15
417	Węgiersk	39-48	17	16
418	Węgiersk	39-48	18	17
419	Węgiersk	39-48	19	18
420	Węgiersk	39-48	20	19
421	Węgiersk	39-48	21	20
422	Węgiersk	39-48	22	21
423	Węgiersk	39-48	23	22
424	Węgiersk	39-48	24	23
425	Węgiersk	39-48	25	24
426	Węgiersk	39-48	26	25
427	Węgiersk	39-48	27	26
428	Węgiersk	39-48	28	27

429	Węgiersk	39-48	29	28
430	Węgiersk	39-48	30	30
431	Węgiersk	39-48	31	32
432	Węgiersk	39-48	32	33
433	Węgiersk	39-48	33	34
434	Węgiersk	39-48	34	35
435	Węgiersk	39-48	35	36
436	Węgiersk	39-48	36	37
437	Węgiersk	39-48	37	39
438	Węgiersk	39-48	38	40
439	Węgiersk	39-48	39	42
440	Węgiersk	39-48	40	43
441	Węgiersk	39-48	41	45
442	Węgiersk	39-48	42	46
443	Węgiersk	39-48	43	47
444	Węgiersk	39-48	44	49
445	Węgiersk	39-48	45	50
446	Węgiersk	39-48	46	51
447	Węgiersk	39-48	47	52
448	Węgiersk	39-48	48	53
449	Węgiersk	39-48	49	54
450	Węgiersk	39-48	50	55
451	Węgiersk	39-48	51	56
452	Węgiersk	39-48	52	57
453	Węgiersk	39-48	53	58
454	Węgiersk	39-48	54	59
455	Węgiersk	39-48	55	60
456	Węgiersk	39-48	56	61
457	Węgiersk	39-48	57	62
458	Węgiersk	39-48	58	63
459	Węgiersk	39-48	59	64
460	Węgiersk	39-48	60	65
461	Węgiersk	39-48	61	66
462	Węgiersk	39-48	62	67
463	Węgiersk	39-48	63	68

464	Węgiersk	39-48	64	69
465	Węgiersk	39-48	65	72
466	Węgiersk	39-48	66	75
467	Węgiersk	39-48	67	76
468	Węgiersk	39-48	68	82
469	Węgiersk	39-48	69	83
470	Węgiersk	39-48	70	84
471	Węgiersk	39-48	71	85
472	Węgiersk	39-48	72	86
473	Węgiersk	39-48	73	87
474	Węgiersk	39-48	74	88
475	Węgiersk	39-48	75	89
476	Węgiersk	39-48	76	90
477	Węgiersk	39-48	77	91
478	Węgiersk	39-48	78	92
479	Wrocki	35-48	5	95
480	Wrocki	35-49	1	47
481	Wrocki	35-49	2	48
482	Wrocki	35-49	3	49
483	Wrocki	35-49	4	66
484	Wrocki	36-48	23	70
485	Wrocki	36-48	24	71
486	Wrocki	36-48	25	72
487	Wrocki	36-48	26	73
488	Wrocki	36-48	27	74
489	Wrocki	36-48	28	75
490	Wrocki	36-49	6	27
491	Wrocki	36-49	7	28
492	Wrocki	36-49	8	29
493	Wrocki	36-49	9	30
494	Wrocki	36-49	10	31
495	Wrocki	36-49	11	32
496	Wrocki	36-49	12	33
497	Wrocki	36-49	13	34
498	Wrocki	36-49	14	35

499	Wrocki	36-49	15	50
500	Wrocki	36-49	16	51
501	Wrocki	36-49	17	52
502	Wrocki	36-49	18	53
503	Wrocki	36-49	19	54
504	Wrocki	36-49	20	55
505	Wrocki	36-49	21	56
506	Wrocki	36-49	22	57